

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Michaela Procházková

Nezletilý jako povinný v řízení o výkon rozhodnutí (exekuci)

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pohl

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 16.11.2016

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Michaela Procházková

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Tomáši Pohlovi za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při sepsání této práce. Rovněž bych chtěla poděkovat své rodině a svým blízkým za jejich bezmeznou podporu a trpělivost

Obsah:

Obsah:	1
Úvod.....	3
NEZLETILÝ	5
1 Definice pojmu.....	5
2 Ochrana nezletilého v právu	7
2.1 Obecně	7
2.2 Procesní ochrana nezletilého.....	13
2.2.1 Právo na spravedlivý proces	13
2.2.2 Procesní opatření týkající se nezletilého v civilním řízení.....	15
2.2.2.1 Právo na přístup k řízení přizpůsobenému osobě nezletilého	16
2.2.2.2 Právo na zastoupení.....	18
2.2.2.3 Právo na informace a radu.....	31
2.2.2.4 Právo dítěte být slyšeno.....	33
2.2.2.5 Právo na ochranu soukromí	33
2.2.2.6 Multidisciplinární spolupráce.....	35
2.2.2.7 Školení profesionálních pracovníků	35
2.2.2.8 Zavedení kontrolních mechanismů	37
2.2.2.9 Právo na přístup k opravným prostředkům	40
3 Shrnutí.....	41
VÝKON ROZHODNUTÍ	43
1 Definice pojmu.....	43
2 Obecně k vykonávacímu řízení.....	44
3 Zásady výkonu rozhodnutí.....	46
3.1 Zásady dispoziční a ofiiality.....	46
3.2 Zásada hospodárnosti	47
3.3 Zásady legálního a arbitrárního pořádku.....	48
3.4 Zásada ochrany povinného.....	49
3.5 Zásady pořadí, přednosti a proporcionality při řešení souběhu více pohledávek oprávněných	50
3.6 Zásada ochrany práv třetích osob.....	51
4 Exekuční tituly	51

4.1	Druhy titulů	51
4.1.1	Vykonatelná rozhodnutí soudu	52
4.1.2	Vykonatelná rozhodnutí soudů a jiných orgánů činných v trestním řízení, pokud přiznávají právo nebo postihují majetek	54
4.1.3	Vykonatelná rozhodnutí soudů ve správním soudnictví	55
4.1.4	Vykonatelná rozhodnutí rozhodčích komisí a smíry jimi schválené	56
4.1.5	Vykonatelná rozhodnutí státních notářství a dohody jimi schválené.....	56
4.1.6	Notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti sepsané podle zvláštních zákonů.....	56
4.1.7	Vykonatelná rozhodnutí a jiné exekuční tituly orgánů veřejné moci	57
4.1.8	Rozhodnutí orgánů Evropských společenství.....	60
4.1.9	Jiná vykonatelná rozhodnutí, schválení smíry a listiny, jejichž výkon připouští zákon.....	60
4.2	Vykonatelnost titulů	61
5	Způsoby výkonu rozhodnutí	62
6	Náklady výkonu rozhodnutí.....	64
7	De lege ferenda	67
	Závěr	69
	Seznam zkratek	71
	Seznam zkráceně citované literatury.....	72
	Použité zdroje.....	73
	Resumé.....	78
	Abstract	79
	Klíčová slova/Key words	80
	Anglický název práce	80

Úvod

Tématem této práce je postavení nezletilého povinného v řízení o výkon rozhodnutí, resp. exekuci.

Problematika dětské zadluženosti a s tím souvisejících exekučních řízení vedených proti nezletilým jsou v poslední době v českém právním prostředí stále aktuálnějšími tématy.

Není tomu například dlouho, co pod tlakem široké veřejnosti vstoupila v účinnost novela zákona o místních poplatcích¹ č.266/2015 Sb., řešící dluhy nezletilých vznikající z neplacení poplatků za svoz komunálního odpadu. Dne 11.10.2016 byla také zveřejněna tisková zpráva Veřejného ochránce práv, týkající se rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu ve sporech ze smluv uzavřených mezi telefonními operátory a nezletilými (prostřednictvím jejich zákonných zástupců).² Významnými a odbornou veřejností reflektovanými jsou také aktuální rozhodnutí Ústavního soudu, týkající se této problematiky.³

Osobně jsem se s exekučním řízením vedeným proti čtyřletému dítěti setkala při své odborné praxi na jednom z českých okresních soudů. Nejprve mne zaujal fakt, že v civilizované zemi, která poskytuje poměrně širokou ochranu nezletilým v rámci trestní i rodinně-právní oblasti, je možné, aby se takto malé dítě zadlužilo a bylo proti němu vedeno exekuční řízení. Následně mne však zaujala procesní stránka věci, kdy soudy a ostatní subjekty účastníci se řízení nemohou ignorovat fakt, že je řízení vedeno s nezletilým účastníkem, a musí toto řízení nastalé situaci náležitě přizpůsobit. Tato osobní zkušenost mne inspirovala k sepsání této práce, ve které se chci zejména zabývat procesními aspekty ochrany nezletilého povinného ve vykonávacím řízení.

Vzhledem k tomu, že ochrana nezletilého v právu obecně je problematikou reflektovanou na poli mezinárodním i vnitrostátním, rozhodla jsem se pro vyšší

¹ Zákon České národní rady č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích. Znění do přijetí novely č. 266/2015 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 55/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

² Tisková zpráva veřejného ochránce práv z 11.10.2016 dostupná též na <<http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/rodice-nesmi-zadluzovat-sve-deti/>> .

³ Nález Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 3598/14 ze dne 21.4.2016 a sp.zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014.

přehlednost této práce nejprve stručně představit její jednotlivé aspekty, které následně promítnu do problematiky řízení vykonávacího.

Z uvedeného důvodu je tato práce členěna do dvou hlavních částí.

V první části, týkající se postavení nezletilého v řízeních obecně, nejprve představím mezinárodní i ústavní základy ochrany poskytované nezletilým se zaměřením na instituty nejlepšího zájmu dítěte a práva dítěte na respekt k jím projevenému názoru. Následně bude již představena civilně procesní problematika postavení nezletilého v českém právním řádu, vystavěná na platformě práva na spravedlivý proces, které představuje všeobecný rámec ochrany procesních práv, ze kterého následně vystupují specifická ochranná opatření, týkající se pouze řízení, ve kterých je účastníkem nezletilý. Tato specifická ochranná opatření budou v rámci první části podrobně představena a kritickým pohledem bude zhodnoceno jejich praktické uplatnění v řízeních s nezletilým.

V části druhé se pokusím o promítnutí práv zajišťujících procesní ochranu nezletilého do konkrétních institutů vykonávacího řízení a ukáži, jakým způsobem by mělo být vykonávací řízení ovlivněno faktem, že je vedené proti nezletilému povinnému.

Cílem celé práce bude vedle poskytnutí komplexního přehledu dané problematiky i identifikace hlavních nedostatků vyskytujících se při výkonu rozhodnutí, resp. exekuci vedené proti nezletilému povinnému a nabídka jejich řešení.

NEZLETILÝ

1 Definice pojmu

Pojem nezletilého je v této práci pojmem ústředním.

V úvodu si dovolím učinit terminologickou poznámku týkající se pojmů dítě a nezletilý. Tyto pojmy jsou v právním řádu české republiky používány a vymezeny v různých normách a často jsou používány jako synonyma. Nejinak tomu bude pro účely této práce, kde termíny nezletilý a dítě budou zaměnitelné a v případě, že je bude nutné rozlišit, bude na to čtenář upozorněn.

Výslovnou definici pojmu nezletilý český právní řád neobsahuje. Lze ji však dovodit za použití argumentu a contrario z ustanovení § 30 odst. 1 o.z., který uvádí, že zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.

Stejně tak podle Úmluvy o právech dítěte, se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.⁴

V případě, že bychom se tedy striktně drželi dikce zákona a výše uvedené Úmluvy, mohli bychom jako nezletilého definovat každého jedince, který nedovršil věku osmnácti let.

Jiným způsobem nežli dovršením požadovaného věku zletilosti nabýt nelze, na rozdíl od úpravy platné do 1.1.2014, kdy platilo ustanovení § 8 odst. 2 s.o.z. a zletilosti se nabývalo, jak dovršením osmnáctého roku věku, tak uzavřením manželství. Zatímco do 1.1.2014 se člověk uzavřením manželství stával zletilým, a tím i plně způsobilým k právním úkonům (svéprávným), od 1.1.2014 se uzavřením manželství nabývá toliko svéprávnosti a nikoli zletilosti. Je tedy možné, aby nastala situace, kdy bude osoba již plně svéprávná, a to z důvodu přiznání svéprávnosti dle § 30 odst. 2 ve spojení s § 37 o.z., či uzavřením manželství dle § 30 odst. 2 ve spojení s § 672 o.z., ale stále by se na ni nahlíželo jako na nezletilou.

⁴ Článek 1 Úmluvy o právech dítěte

Z pohledu procesního práva, a tedy i z pohledu úpravy výkonu rozhodnutí či exekuce, však není u jednotlivce zkoumána zletilost tak, jak je definována v §30 odst. 1 o.z., ale toliko svéprávnost. Dle § 20 odst. 1 o.s.ř. je pouze svéprávnost podle hmotného práva občanského určující pro občanskou procesní způsobilost.

Svéprávnost je způsobilost fyzické osoby nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem – právně jednat.

Svéprávnost nabývá fyzická osoba postupně dle míry své psychické vyspělosti. Plné svéprávnosti lze však dle o.z. nabýt na základě některé ze tří skutečností.

Nejčastěji se plné svéprávnosti nabývá zletilostí, tedy, jak bylo výše uvedeno, dosažením osmnáctého roku věku. V ostatních případech nabývá osoba plnou svéprávnost před dosažením zletilosti. Jedná se o situace, kdy je plné svéprávnosti nabyto uzavřením manželství či emancipací (na základě rozhodnutí soudu).⁵ V obou uvedených případech lze však plné svéprávnosti nabýt až po dosažení šestnáctého roku věku a za účasti soudu. Je tedy vysoce pravděpodobné, že jedinci, kterým byla přiznána svéprávnost před nabytím zletilosti, budou natolik psychicky vyspělí, aby dokázali nést důsledky s tím spojené.

Vzhledem k výše uvedenému si dovoluji pro účely této práce definovat nezletilého jako fyzickou osobu, která nedovršila osmnáctého roku věku a zároveň jí nebyla přiznána plná svéprávnost.

Domnívám se, že takto upravená definice zletilosti, není také v rozporu s Úmluvou o právech dítěte, když účelem této Úmluvy je poskytnout dítěti ochranu právě s ohledem na jeho postavení jako slabší strany. Pokud však nezletilému byla soudem přiznána plná svéprávnost, lze se domnívat, že takovéto ochrany zde již není třeba. Tento jednotlivec je dostatečně vyspělý, aby dokázal svá práva hájit sám, případně si zvolil sám takového zástupce, který tato jeho práva bude hájit dostatečně.

⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 216.

2 Ochrana nezletilého v právu

2.1 Obecně

Ochrana nezletilého je ochranou rozsáhlého souboru práv a povinností nezletilého. Nezletilým je zvláštní ochrana mimo oblast civilně procesní poskytována též v oblasti rodinně-právní, trestně-právní, v pracovně-právní, vzdělávání či při sociálně-právní ochraně dětí. Podstatou a smyslem této úpravy je zabezpečit právní ochranu lidem, kteří pro nedostatek věku nejsou způsobilí si náležitě obstarávat své věci a kterým v důsledku nedostatku věku hrozí větší nebezpečí než osobám dospělým.⁶ Společným jmenovatelem této roztržštěné úpravy týkající se nezletilých je ochrana nejlepších zájmů dítěte⁷, o které bude blíže pojednáno dále v textu.

Úprava problematiky ochrany nezletilých českým právním řádem prostupuje a je upravena na všech jeho úrovních.

Na úrovni ústavní je ochrana dětí a jejich rodin obsažena v člancích 29 až 33 Listiny základních práv a svobod, zejména pak v jejím čl. 32, odst. 1, větě druhé, podle které je zvláštní ochrana dětí a mladistvých zaručena. Díky své obecnosti je tento článek zejména právně politické vyjádření povinnosti státu svým zákonodárstvím ochranu nezletilým poskytnout, přímo podle čl. 32 odst. 1 Listiny se však, se zřetelem k čl. 41 odst. 1 Listiny, této ochrany domáhat nelze.⁸ Nicméně i pro základní práva vyjmenovaná v čl. 41 odst. 1 Listiny platí, že je povinností státních orgánů a zejména soudů aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod a vykládat právní normy ústavně konformním způsobem. Základní lidská práva obsažená v Listině by měla „prozařovat“

⁶ PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. dopl. a podst. rozš. vyd., aktualiz. dotisk podle stavu k 1.1.2003. Praha: Linde, 2002. *Zákony - komentáře* (Linde). Str. 258.

⁷ Více viz např. KORNEL, Martin. PRINCIP NEJLEPŠÍCH ZÁJMŮ DÍTĚTE. In: *Dny práva 2011-Days of Law: sekce Deklarace, Charty, Listiny a Lidskoprávní úmluvy a jejich význam pro proměny rodinného práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2012. ISBN 978-80210-5913-9.

⁸ PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. dopl. a podst. rozš. vyd., aktualiz. dotisk podle stavu k 1.1.2003. Praha: Linde, 2002. *Zákony - komentáře* (Linde). Str. 256.

celým právním řádem České republiky. Obecné soudy tedy musí právní předpisy vykládat i ve světle principu zvláštní ochrany dětí.⁹

Článek 32 Listiny navazuje též na řadu mezinárodních lidskoprávních úmluv, kterými je Česká republika vázána, a které dětem poskytují ochranu na poli mezinárodním. Jednou z nejvýznamnějších smluv v této oblasti je bezesporu Úmluva na ochranu práv dítěte.¹⁰

Tato Úmluva byla přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989 a s výjimkou USA a Somálska ji ratifikovaly všechny státy světa. Úmluva zavazuje státy, které ji ratifikovali, k systematické ochraně dětí, kdy hlavním hlediskem při jakékoli činnosti státu týkající se nezletilých by měli být nejlepší zájem dítěte (the best interest of the child)¹¹ a respektování jeho názoru. Úmluva také jako první přinesla nový aspekt nazírání na dítě v právu jako na samostatný subjekt práv a nikoli jako na objekt, kterému je nutné zajišťovat pouze ochranu. Ke změně pohledu mají sloužit právě výše zmíněné principy nejlepšího zájmu dítěte (čl. 3 Úmluvy) a respektování jeho názoru (čl. 12 Úmluvy).

Termín nejlepší zájem dítěte je velmi široký a lze jej vyložit různými způsoby. Zřejmě i z tohoto důvodu vydal Výbor OSN pro práva dítěte komentář¹² k čl. 3 odst. 1 Úmluvy, ve kterém mimo jiné uvádí, že pod pojmem nejlepší zájem dítěte je myšlen tříložkový koncept.

Tento koncept zahrnuje jednak základní právo dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl posouzen a bylo k němu přihlédnuto jako k přednímu zájmu. To i v případě, že je v rámci rozhodování orgánu státní moci nutno nalézat rovnováhu mezi zájmy různých osob

⁹ Nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014.

¹⁰ Blíže k Úmluvě na ochranu práv dítěte též na [www < https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/ >](https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rfp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/).

¹¹ *Úmluva o právech dítěte čl. 3 odst. 1: Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnymi orgány.*

¹² Komentář Výboru OSN pro práva dítěte je dostupný na [http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11 >](http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11).

(typicky rodiči a dítětem). Neznamená to, že by ostatní uvažované zájmy měly být potlačeny, ale že nejlepší zájem dítěte by měl být zvažován jako první.

Druhou složkou tohoto pojmu se rozumí složka interpretační. Nejlepší zájem dítěte je nutné brát jako základní interpretační pravidlo při aplikaci normy. V případě, že je tedy možné konkrétní právní normu vyložit různými způsoby, měl by být použit právě ten výklad, který nejvíce vyhovuje zájmům dítěte.

V neposlední řadě je nutné tento termín chápat též jako pravidlo procesní. Kdykoli je přijímáno rozhodnutí, které by mohlo ovlivnit dítě, je třeba posuzovat, jaké pozitivní či negativní dopady na dítě může toto rozhodnutí mít. Zohlednění nejlepšího zájmu dítěte by mělo být také následně patrné z odůvodnění takového rozhodnutí.¹³

Princip nejlepšího zájmu dítěte však není zakotven pouze v Úmluvě o právech dítěte, ale můžeme jej dovést či nalézt výslovně uvedený v řadě dalších mezinárodních dokumentů.¹⁴

Jako příklad je možné uvést Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁵ S ohledem na to, že se v evropském prostoru jedná, vzhledem k jejím kontrolním mechanismům, o klíčovou lidsko-právní úmluvu, je poměrně zajímavé, že v jejím textu zcela absentuje vyjádření ochrany nejlepších zájmů dítěte. Evropský soud pro lidská práva však dospěl k závěru, že závazky signatářských států vyplývající z článku 8 této Úmluvy, je třeba vykládat ve světle skutečnosti, že nejlepší zájmy dítěte jsou v rámci

¹³ Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art.3, para.1). str. 4. dostupný též z < http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11 >.

¹⁴ Např. sdělení č. 66/2000 Sb. m. s., Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí (čl. 5, čl. 10), sdělení č. 54/2001 Sb.m.s., Evropská úmluva o výkonu práv dětí (čl. 1, čl. 6, čl. 10), sdělení č. 91/2005 Sb.m.s., Úmluva o styku s dětmi (preambule, čl. 4, čl. 5), sdělení č. 34/1998 Sb., Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí (preambule); sdělení č. 43/2000 Sb. m. s., Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (čl. 1 bod a) Úmluvy); sdělení č. 14/2001 Sb. m. s., Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí (preambule).

¹⁵ Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

rodinného práva stavěny do popředí.¹⁶ Podle ESLP existuje široký konsensus i v rámci mezinárodního práva, že ve všech rozhodnutích týkajících se dětí musí být jejich nejlepší zájmy předním hlediskem.¹⁷

Princip nejlepšího zájmu dítěte lze také nalézt v právních řádech všech států, kteří jsou členy Rady Evropy. Je také obsažen v čl. 24 odst. 2 Charty základních práv Evropské unie. Můžeme tedy říci, že tento princip dosáhl postavení právního obyčeje minimálně v evropském regionu.

Jak je patrné z výše uvedeného, je princip nejlepšího zájmu dítěte odrazem závislosti a zranitelnosti dítěte a potřeby jeho ochrany. Druhý vedoucí princip Úmluvy o právech dítěte, zakotvený v čl. 12 – právo dítěte na respektování jeho názoru¹⁸, vychází pro změnu z myšlenky způsobilosti a schopností dítěte a důležitosti toho, aby se mu dostalo možnosti ovlivnit rozhodování, které se ho týká, a které bude mít vliv na jeho budoucí život.¹⁹ Jedná se o právo dítěte vyjádřit svůj názor ve všech záležitostech, které se ho týkají. Projevenému názoru dítěte by následně měla být věnována patřičná pozornost.

Na mezinárodní úrovni je toto právo zakotveno kromě zmiňované Úmluvy o právech dítěte též v dalších dokumentech, z nich nejvýznamnější pro evropský region jsou zejména Evropská úmluva o výkonu práv dětí a Evropská úmluva o ochraně lidských práv.

¹⁶ (...) the community as a whole has an interest in maintaining a coherent system of family law which places the best interests of the child at the forefront. Citováno dle rozsudku ESLP ze dne 22. 4. 1997, X, Y and Z v. Spojené Království (stížnost č. 21830/93).

¹⁷ Rozsudek ESLP ze dne 6. 7. 2010, Neulinger and Shuruk v. Švýcarsko (stížnost č. 41615/07), sec. 135.

¹⁸ Blíže k tomuto viz např. Komentář Výboru OSN k Úmluvě o právech dítěte č.12 dostupný též na < http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f11&Lang=en >.

¹⁹ DOHNALOVÁ, Radka. *Dětská práva ve světle mezinárodněprávních závazků ČR* [online]. 2012 [cit. 2016-10-25]. Dostupné z: < <https://is.cuni.cz/webapps/zpp/detail/11244> >. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová.

V českém právním řádu je toto právo vyjádřeno a konkretizováno, jak na hmotně-právní úrovni²⁰, kdy by toto právo dítěte měly zajišťovat zejména jeho rodiče, tak na úrovni procesně-právní²¹.

V § 867 o.z. je jednak stanoveno, že soud má povinnost, před vydáním rozhodnutí, které se dotýká zájmů dítěte, poskytnout mu potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit. V druhém odstavci téhož ustanovení je řešena situace, kdy dítě není schopno sdělované informace náležitě pochopit a svůj názor sdělit (např. v případě, že se jedná o dítě velmi nízkého věku). U dětí starších dvanácti let zákon stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že u těchto dětí se již má za to, že jsou schopny informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte by měl soud věnovat patřičnou pozornost. Toto ustanovení je úzce navázáno na § 100 odst. 3 o.s.ř. Stanovená hranice dvanácti let by neměla sloužit k formalistickému přístupu soudů, ale právě z důvodu, že se jedná o vyvratitelnou právní domněnku, měly by soudy vždy posuzovat konkrétní situaci a schopnosti nezletilého. To znamená, že v případě, kdy je dítě mladší 12 let, ale soud zjistí, že je schopno si utvořit svůj vlastní názor a tento formulovat, je soud povinen takové dítě vyslechnout. V případě, že dítě není schopno svůj názor formulovat, má soud přistoupit k zjištění jeho zájmu zprostředkovaně prostřednictvím zástupce. Toto je však opatření, ke kterému se má přistoupit ve zbytkových případech. Primárně by zde měl být zájem na zjištění názoru dítěte přímou cestou.

Stejně i § 100 odst. 3 o.s.ř. umožňuje dva způsoby zjištění názoru nezletilého dítěte. Primárně by názor dítěte měl zjistit samotný soudce výslechem nezletilého a pouze v případech, kdy by to bylo proti nejlepšímu zájmu nezletilého, je umožněno zjištění názoru zprostředkovaně.²²

²⁰ Srov. § 875 odst. 2 o.z. - *Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, sdělí rodiče dítěti vše potřebné, aby si mohlo vytvořit vlastní názor o dané záležitosti a rodičům jej sdělit; to neplatí, není-li dítě schopno sdělení náležitě přijmout nebo není schopno vytvořit si vlastní názor nebo není schopno tento názor rodičům sdělit. Názoru dítěte rodiče věnují patřičnou pozornost a berou názor dítěte při rozhodování v úvahu.*

²¹ Srov. § 867 o.z., § 100 odst. 3 o.s.ř., §20 odst. 4 z.ř.s., §29 odst. 4 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, § 8 odst.2 a 3 zákona č. 359/1999, o sociálně-právní ochraně dětí.

²² Takovýto postup je též v souladu s Úmluvou o právech dítěte a s čl. 6 Úmluvy o výkonu práv dětí.

Dovoluji si tvrdit, že i pro samotného soudce, je přímý výslech dítěte výhodnější. Jen při přímém výslechu může soudce vnímat celý projev dítěte svými smysly včetně nonverbální komunikaci dítěte, přizpůsobit prostředí výslechu např. vyloučením z účasti na něm osoby, které by mohly dítě v prezentaci jeho názorů ovlivňovat, atp. V případě, že však již soud s ohledem na nejlepší zájem dítěte nemůže přistoupit k jeho přímému výslechu a zjišťuje jeho názor zprostředkovaně, měla by osoba provádějící tento výslech být znalou práce s dětmi, typicky např. dětský psycholog či pracovník z řad OSPOD.

Co se týče míry zohlednění názoru dítěte na konečné rozhodnutí soudu, je povinností soudu vzít názor dítěte náležitě v úvahu. Při zohledňování jeho názoru soud vezme v úvahu i věk a rozumovou vyspělost dítěte. Právo dítěte být slyšeno však znamená, že jeho názor bude vyslechnut a soud ho velmi pečlivě vyhodnotí, nemusí mu však vyhovět. I ze samotného výslechu by měl nezletilý pochopit, že ten, kdo v dané věci rozhoduje, je soud. Dle § 20 odst. 4 z.ř.s. by také soud měl informovat dítě o možných důsledcích vyhovění jeho názoru i důsledcích soudního rozhodnutí. Soud musí při svém rozhodování dát názoru dítěte náležitou váhu a v odůvodnění uvést, jakým způsobem se s projeveným názorem dítěte vypořádal a jaké ho k tomu vedly důvody.²³

Váha názoru dítěte na projednávanou věc poroste též s postupným nabýváním svéprávnosti dítěte²⁴. Lze říci, že tím, jak dítě nabývá svéprávnosti, klesá potřeba jeho ochrany a zároveň stoupá nutnost jeho účasti na rozhodování o záležitostech, které se jej týkají.

Právo dítěte na respektování jeho názoru je úzce spojeno též s fenoménem participačních práv dětí. Součástí tohoto práva je také právo dítěte být přítomno při projednávání své věci, které je zárukou, že o jeho právech nebude rozhodnuto bez jeho účasti. Stejně jako míra zohlednění názoru dítěte měla by i míra participace dítěte na řízení vzrůstat s jeho přibývajícím věkem (a rozumovou vyspělostí a svéprávností). Není tedy možné, aby věk 18 let představoval hranici, před kterou není nezletilý do řízení zapojen vůbec, a po jejímž dosažení již plně.²⁵

²³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H.Beck, 2014: Velké komentáře. s. 858.

²⁴ Srov komentář k §31 o.z. např. v LAVICKÝ a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). komentář*. 1. vydání. V Praze: C.H.Beck 2014: Velké komentáře. s. 196 an.

²⁵ Nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014.

Závěrem k obecnému shrnutí mezinárodně-právní ochrany nezletilých lze říci, že se jedná o široce reflektovanou záležitost. Vzhledem k tomu, že státy jsou povinny zajistit naplňování svých závazků plynoucích z jimi přijatých mezinárodních dokumentů, odráží se zásady vyplývající z mezinárodního konsensu o potřebě zajištění zvláštní ochrany nezletilým i ve vnitrostátní předpisech.

V případě české republiky, kde je zvláštní ochrana a přístup k nezletilým zakotven jak na zákonné, tak i podzákonné úrovni,²⁶ je základním právním předpisem, upravujícím postavení nezletilého, občanský zákoník.

Občanský zákoník upravuje zejména postavení nezletilého v rodině, jednání za nezletilého a nabývání zletilosti a svéprávnosti a s tím spojené otázky odpovědnosti nezletilého.

Na procesní úrovni jsou hlavními předpisy zajišťujícími ochranu nezletilým občanský soudní řád a zákon o zvláštních řízeních soudních.

Zatímco druhý jmenovaný procesní předpis se zaměřuje zejména na rodině-právní problematiku a nebude v této práci příliš reflektován, občanský soudní řád, jakožto obecný procesní předpis, ve kterém jsou obsažena pravidla platná pro všechna občansko-právní řízení (pokud není ve zvláštních předpisech stanoveno jinak), bude logicky hlavním předpisem pro následující kapitolu, týkající se procesní ochrany nezletilého.

2.2 Procesní ochrana nezletilého

2.2.1 Právo na spravedlivý proces

Základem procesní ochrany všech osob je soubor základních práv a principů procesního řízení označovaný jako právo na spravedlivý proces.

Definovat obsah tohoto základního procesního práva je poměrně složité i vzhledem k faktu, že pojem spravedlivý je nejednoznačný a každý, včetně předních odborníků a právních institucí, si tento pojem vykládá v některých jeho aspektech odlišně. Dle Winterové, Mackové a kol., je právo na spravedlivý proces pojímáno jako tzv. právo

²⁶ Viz např. § 243 an. Zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně- právní ochraně dětí, vyhlášku č. 54/2004, o potravinách určených pro zvláštní výživu a o způsobu jejich použití, a jiné.

na soudní ochranu. Toto právo je koncipováno jako subjektivní právo každého jednotlivce (i skupin jednotlivců) vůči státu, jako povinnému subjektu, na poskytnutí náležité právní ochrany tomu, kdo se jí dovolá. Je to samostatné subjektivní veřejné právo vůči státu na poskytnutí právní ochrany v takovém procesu, který maximálně garantuje spravedlivý výsledek, nikoli však příznivý výsledek.²⁷ K základním principům obsaženým v právu na spravedlivý proces jsou v této publikaci řazeny princip nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, princip zákonného soudu a soudce, princip rovnosti a kontradiktornosti, právo na právní pomoc, princip veřejnosti, princip ústnosti a přímosti, princip hospodárnosti a princip předvídatelnosti.²⁸ Právo na spravedlivý proces je také promítnuto v získání exekučního titulu po řízení a v následné exekuci.

Ústavní soud dle svého nálezu z roku 2007²⁹ pojímá právo na spravedlivý proces jako právo na spravedlivé soudní řízení, v němž se uplatní zásady správného soudního rozhodování. Nejspíše i z důvodu vysoké obecnosti takovéto definice Ústavní soud nálezem pléna následně tuto definici zpřesnil a pojal spravedlivý proces jako strukturované právo obsahující více samostatných subjektivních základních práv formulovaných jak konkrétně (např. veřejnost a rychlost řízení či nezávislý a nestranný soud), tak i obecně (zejména "právo na spravedlivé projednání věci").³⁰

Jednotlivé dílčí principy a zásady, které jsou obsaženy v právu na spravedlivý proces, se však mohou dostat do střetu (např. poučovací povinnost soudu a rychlost řízení), avšak součástí práva na spravedlivý proces jsou i mechanismy, které pomáhají takovéto střety řešit stanovením, který z principů bude mít v daném případě přednost. Při poměrování těchto dílčích principů může poté hrát roli i osoba nezletilého, která v řízení vystupuje.

Výklad a ochranu práva na spravedlivý proces však nezajišťují pouze české soudy, ale i soudy na mezinárodní úrovni. Z nich nejvýznamnější je patrně Evropský soud pro

²⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. Praha:Linde, 2014. s.191 a 192.

²⁸ Tamtéž, s. 60 an.

²⁹ Nález IV. senátu Ústavního soudu ze dne 14.8.2007, sp.zn. IV. ÚS 687/06.

³⁰ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 22.1.2008, sp.zn. Pl.ÚS 54/05 #1.

lidská práva (dále jen „ESLP“). Ten svou bohatou judikaturou³¹ značně dotváří obsah tohoto pojmu, kdy vychází zejména z čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Ačkoliv je zde právo na spravedlivý proces popsáno poměrně stručně a výslovně se zmiňují pouze aspekty veřejnosti, nestrannosti a nezávislosti soudů, přiměřenosti lhůty k projednání věci a spravedlnosti, dokázal ESLP, zejména díky poslední uvedenému aspektu, který je spíše definicí kruhem, vyložit pojem práva na spravedlivý proces velice detailně a poskytuje tak velice sofistikovanou a ucelenou ochranu tohoto práva.³²

Pokud bychom nahlíželi na právo na spravedlivý proces z pohledu postavení nezletilého, byl by jedním z nejdůležitějších aspektů tohoto práva aspekt rovnosti. Jak bylo výše uvedeno, je všeobecně uznávaným faktem, že děti si zaslouží zvláštní ochranu a jsou v právních vztazích, procesní vztahy nevyjímaje, brány jako slabší strana z důvodu své nezkušenosti, která je způsobena právě nedostatkem věku.

Proto, aby byla tato nerovnost v procesním právu vyrovnána, jsou do právního řádu zákonodárcem implementována různá opatření, kterým se budu věnovat v dalším textu, a která vychází z práva na spravedlivý proces.

2.2.2 Procesní opatření týkající se nezletilého v civilním řízení

V roce 2015 byl univerzitou v Corku zpracován pro Evropskou komisi dokument, zabývající se účastí nezletilého v trestním, civilním a správním soudním řízení na území 28 členských států EU.³³ V tomto dokumentu je definováno deset klíčových ochranných procesních opatření či záruk, která by měla být uplatňována v případech, že jednou z procesních stran je nezletilý. Těmito opatřeními jsou: brát v každém řízení s nezletilým ohled na jeho nejlepší zájem; přístup k řízení přizpůsobenému osobě nezletilého; právo na zastoupení; právo na informace a radu; právo dítěte být vyslechnuto; právo na ochranu

³¹ K 8.10.2016 bylo v databázi Evropského soudu pro lidská práva možné dohledat 27623 rozhodnutí, jejichž klíčovým slovem bylo právo na spravedlivý proces.

³² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva týkající se práva na spravedlivý proces jsou dostupná mimo jiné z

³³ Dokument EU.

soukromí; multidisciplinární spolupráce; školení profesionálních pracovníků; zavedení kontrolních mechanismů a přístup k opravným prostředkům.

Každé z těchto opatření je pro průběh procesu, jehož stranou je nezletilý, důležité a bude tedy blíže v této práci rozebráno.

Co se týče nejlepšího zájmu dítěte, bylo o tomto principu, který by měl být uplatňován nejen při všech řízeních s nezletilým, ale i při veškeré činnosti státu týkající se nezletilých, pojednáno výše v části zabývající se obecnou ochranou nezletilých. Vzhledem k tomu, že se jedná o zastřešující princip, je nutné jej mít na paměti i při uplatňování dále uvedených procesně právních opatření, z nichž většina má však svůj význam především v trestním procesním řízení a v civilním nalézacím řízení, zejména v oblasti péče soudu o nezletilé.

Vzhledem ke specifikům vykonávacího řízení se všechna tato opatření v tomto řízení neuplatní stejnou měrou. Například právo dítěte být slyšeno jehož uplatnění je vzhledem k faktu, že v řízení o výkon rozhodnutí se nekoná zásadně žádné jednání, v tomto řízení omezeno.

Vyjma práva na zohlednění nejlepšího zájmu dítěte všechna výše uvedená opatření týkající se nezletilého v procesním řízení blíže rozeberu a pokusím se ukázat, jakým způsobem jsou, či by mohly být, promítnuty i v řízení vykonávacím.

2.2.2.1 Právo na přístup k řízení přizpůsobenému osobě nezletilé

Každé dítě by mělo mít právo přístupu k soudu, který by k němu měl přistupovat s ohledem na jeho věk, speciální potřeby, vyspělost a schopnost chápat skutečnosti, které se okolo něho dějí.

V České republice je možnost přístupu k soudu určována procesní způsobilostí účastníka. Procesní způsobilost nezletilých pak přímo vychází z právní úpravy jejich svéprávnosti obsažené v občanském zákoníku.³⁴ V § 31 občanského zákoníku je uvedeno:

„Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“³⁵

³⁴ Srov. § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁵ Srov. § 31 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Pokud bychom tedy užili toto ustanovení společně s ustanovením § 20 o.s.ř. znamenalo by to, že by se soudy měli v každém řízení, v němž je účastníkem nezletilý, zabývat mírou jeho rozumové a volní vyspělosti, a tedy i mírou procesní způsobilosti nezletilého. Toto řešení se nicméně jeví jako vysoce nepraktické, neboť by přinášelo zvýšení nákladů řízení z důvodů nutnosti vypracování znaleckých posudků z oboru pedopsychologie a dalších vyšetření nezletilého. Soudy i s ohledem na skutečnost, že absence zákonného zastoupení procesně nezpůsobilého účastníka je vadou vedoucí ke zmatečnosti řízení, v praxi samostatné jednání nezletilého umožňují jen výjimečně a spíše se kloní k zastoupení nezletilého jeho zákonnými zástupci³⁶. Tento přístup soudů je aplikován též ve vykonávacím řízení.

Existují sice i řízení, ve kterých je ze zákona přiznána plná procesní způsobilost přímo samotnému nezletilému.³⁷ Tato řízení jsou však výjimkou.

Obecně lze říci, že nezletilý může jednat v rámci procesního řízení pouze prostřednictvím svého zástupce. Toto však nijak nebrání tomu, aby byl účastníkem řízení.

Řízení, ve kterých je jednou ze stran nezletilý, mají i určitá specifika. Specializaci soudců a dalších zástupců státu v těchto řízeních, problematiku zastoupení, doručování a informování nezletilého rozeberu níže, teď bych se však chtěla věnovat déle řízení vedených s nezletilými.

V rámci řízení týkajících se nezletilých je vznášen požadavek na zamezení zbytečných průtahů v řízení a co nejkratší lhůty stanovené pro vydání rozhodnutí. V této oblasti je opět reflektována zejména péče soudu o nezletilé a trestní řízení s nezletilým, kdy jakékoli průtahy v těchto řízeních mohou mít fatální dopad na psychiku nezletilého. Já bych však v souvislosti s délkou řízení chtěla zmínit i problematiku délky exekučních řízení vedených proti nezletilým.

V případě, že je nařízen výkon rozhodnutí proti nezletilému, je velice časté, že tento nezletilý nemá majetek, ze kterého by mohl být oprávněný uspokojen. Zároveň soudy v těchto případech nezastavují řízení z důvodu nemajetnosti nezletilého, když je pravděpodobné, že majetková situace nezletilého se změní okamžikem, kdy tento dokončí

³⁶ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s. 66 a 67.

³⁷ Srov. §368 odst. 2, § 403 odst. 3, § 431 odst. 2, 481 odst. 2, § 469 odst. 3 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

studia a začne být výdělečně činným. Problematické na délce takového řízení však jsou stále narůstající úroky z prodlení a s tím související náklady řízení.

Je samozřejmé, že v rámci vykonávacího řízení se zvláštní ochrana, která by měla být nezletilým poskytována, dostává do konfliktu se zájmy oprávněných. Osobně se však domnívám, že není správné z morálního ani právního hlediska, aby byli nezletilí znevýhodněni tím, že nejsou pro nedostatek věku výdělečně činní,³⁸ či z důvodu studia nejsou schopni dosáhnout na výdělek, ze kterého by mohli pohledávku věřitelů uhradit. Musíme zde tedy poměřovat několik zájmů, zejména pak na jedné straně stojící zájem oprávněného na co nejrychlejší uhrazení jeho pohledávky, na druhé straně poté nejlepší zájem dítěte a zároveň i veřejný zájem na jeho dobré vzdělání.

Důležité je také zmínit fakt, že někteří nezletilí se bohužel o svém dluhu dozvídají až v okamžiku nabytí zletilosti, když do té doby bylo v této věci komunikováno pouze s jejich zákonnými zástupci, kteří ani nemusí být s nezletilým ve styku.³⁹ Nezletilí jsou tedy oproti jiným povinným v horším postavení, které nemají z důvodu nedostatku věku možnost změnit.

Domnívám se tedy, že by bylo *de lege ferenda* vhodné tuto situaci řešit, a sice uzákoněním výše úroků z prodlení u dluhů nezletilých pouze ve výši inflace do doby, kdy dlužník nabyde plné zletilosti. Takováto změna by znamenala vyrovnání postavení nezletilého s ostatními povinnými, zároveň by však neznamenal ztrátu oprávněného na jeho nárocích.

2.2.2.2 Právo na zastoupení

Toto právo zajišťuje do značné míry vyrovnání postavení nezletilého s ostatními účastníky řízení. Právo nezletilého na řádné zastoupení v řízení je jedním z jeho základních práv. Je také součástí jeho práva na spravedlivý proces.

Zastoupení obecně upravuje hmotné právo v § 436 až 438 o.z., když podstatu

³⁸ Srov. § 34 a §35 odst.1 o.z.

³⁹ Jedná se zejména o případy, kdy je nezletilý odebrán svým rodičům a umístěn do ústavní výchovy, nicméně rodiče jsou i nadále jeho zákonnými zástupci a jako takovým jsou jim i doručovány veškeré písemnosti ve vykonávacím řízení proti nezletilému. Nezletilý se v těchto případech o dluhu či exekuci dozvídá až okamžikem nabytí zletilosti, případně později, když je ze strany exekutorů komunikováno přímo s ním.

zastoupení shrnuje § 488 odst. 1 věta první o.z. „*Kdo je oprávněn právně jednat jménem jiného, je jeho zástupcem; ze zastoupení vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému.*“ (jde tedy zásadně o přímé zastoupení). O.s.ř. upravuje zastoupení pouze pro účely občanského soudního řízení, tedy zastoupení procesní, rovněž jde o zastoupení přímé.⁴⁰

Zastoupení nezletilého v civilním procesním řízení je zakotveno zejména § 22 o.s.ř., dle kterého „*Fyzické osoby, které nemohou před soudem v občanském soudním řízení jednat samostatně, jsou zastoupeny svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem*“. Dále také § 23 o.s.ř. stanoví povinnost předsedy senátu rozhodnout, vyžadují-li to okolnosti případu, že taková osoba musí být v řízení zastoupena, i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně. Samostatně v soudním řízení pak dle § 20 o.s.ř. může jednat každý v rozsahu, v jakém je svéprávný, procesní úprava tedy v případě nezletilých odkazuje v této věci na úpravu hmotně-právní obsaženou v § 30 a 31 o.z.

Problematika postupného nabývání svéprávnosti byla již zmíněna výše v této práci. Zde bych si tedy pouze dovolila podotknout, že v rámci civilně procesní praxe je stále spíše vyzdvihován nejlepší zájem dítěte a zejména jeho ochrana. Dochází tedy k automatické aplikaci §23 o.s.ř., čili zastoupení nezletilého v řízení. Nejčastějším argumentem soudů, proti uznání plné procesní způsobilosti nezletilého v řízeních týkajících se situací v nichž měl dostatečnou hmotně-právní způsobilost jednat, je ten, že soudní řízení je mnohem komplexnější a komplikovanější proces než samotné jednání.⁴¹

Domnívám se, že tato praxe je plně v souladu s principem nejlepšího zájmu dítěte, pokud je opravdu v každém řízení přístupováno k nezletilému individuálně a je mu ustanoven vhodný zástupce pro dané řízení a zároveň je soudem zajištěno, aby byl respektován a vyslechnut názor nezletilého v řízení a byly mu zástupcem poskytovány veškeré potřebné informace. S narůstajícím věkem nezletilého by samozřejmě tato jeho participace na řízení měla vzrůstat. V odůvodněných případech, kdy je zjevné, že nezletilý je již schopen svá práva hájit sám a plně pochopit dopady celého řízení, je však na místě, aby takovému nezletilému byla přisouzena i plná procesní způsobilost. V ostatních případech, kterých bude jistě většina, je však na místě poskytnout nezletilému

⁴⁰ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.83.

⁴¹ Nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014.

v řízení zvláštní ochranu prostřednictvím osoby, která bude chránit jeho práva a oprávněné zájmy.

Takovými osobami by měli být zejména zákonní zástupci nezletilého. Těmi jsou rodiče nezletilého, u nichž je zastupování dítěte a spravování jeho záležitostí součástí jejich rodičovské odpovědnosti. Zastoupení dítěte rodiči je upraveno jednak obecnými ustanoveními o.z. týkajícími se zastupování osob⁴², speciálními ustanoveními o.z. týkajícími se výhradně zastupování nezletilého jeho rodiči a jejich rodičovské odpovědnosti⁴³ a na poli procesním výše zmiňovanými § 22 a §23 o.s.ř.

V rámci procesního řízení však mohou vyvstat situace, kdy je zastoupení nezletilého jeho rodiči nevhodné či přímo nemožné.

Takovýmito případy jsou situace, kdy rodič nehájí efektivně zájmy nezletilého, typicky si nepřebírá poštu či nikterak v rámci řízení nereaguje na úkony učiněné soudem.

Podobnou situaci řešil již opakovaně i ústavní soud, naposledy ve svém nálezu sp.zn.: I ÚS 3598/14.

V uvedeném případě podala ústavní stížnost nezletilá (v té době již zastoupená advokátem), která byla ve svých devíti letech dvakrát přistižena při jízdě městskou hromadnou dopravou bez platné jízdenky. Za tyto jízdy byly nezletilé uděleny pokuty, které ovšem nezaplatila a dopravní podnik tyto pohledávky následně postoupil soukromé společnosti. Ta nezletilou úspěšně zažalovala pro zaplacení dlužných částek a nákladů řízení.

V rámci jednoho řízení jednal okresní soud s matkou nezletilé, jakožto její zákonnou zástupkyní, v druhém řízení jí pak ustanovil opatrovnici (z důvodu, že se navzdory pátrání soudu po aktuálním pobytu matky nezletilé nepodařilo zjistit, kde se nachází), kterou ovšem byla asistentka soudce téhož soudu. Krátce po zahájení řízení byla nezletilá umístěna předběžným opatřením do dětského domova a byla jí nařízena ústavní výchova. Nezletilá i její matka měly v té době nahlášen trvalý pobyt na městském úřadě. Matka nezletilé nebyla v daném řízení jakkoli činná a bylo jí doručováno tzv. fikcí doručením dle § 49 odst. 4 o.s.ř.

⁴² Srov. § 436 an. o.z.

⁴³ Srov. § 865 an. a § 892 an. o.z.

Oba rozsudky následně nabyly právní moci a v obou případech byla nařízena exekuce. Nezletilá se o exekucích dozvěděla náhodně, v době pobytu v dětském domově, téměř po pěti letech od právní moci rozsudků. Následně požádala prostřednictvím svého právního zástupce o zaslání obou rozsudků a podala proti nim žalobu pro zmatečnost a ústavní stížnost.

Ústavní soud uznal stížnost nezletilé za částečně důvodnou v části týkající se řízení, kdy byla nezletilá zastoupena matkou. V části, ve které byla nezletilá zastoupena opatrovníci/zaměstnankyní soudu, byla ústavní stížnost odmítnuta jako nepřipustná, protože je v daném případě možné uplatnit námitku přiřaditelnou pod důvody žaloby pro zmatečnost⁴⁴, o které však zatím nebylo rozhodnuto a ústavní stížnost byla tedy shledána předčasnou. V rámci důvodné části stížnosti však Ústavní soud judikoval následující: „Skutečnost, že v řízení před obecnými soudy, jehož účastníkem je nezletilý, je jednáno s jeho rodičem jako zákonným zástupcem, nevyklučuje vznik situace, kdy na takovéto zastoupení nebude možné z hlediska zájmu nezletilého nahlížet jako na řádné. Bude tomu tak zejména tehdy, jestliže zákonný zástupce zastupuje nezletilého pouze formálně, fakticky však se soudem nijak nekomunikuje, ani si nepřebírá zaslané písemnosti na žádné známé adrese. Takovýto zástupce nečiní žádné procesní úkony k ochraně práv nezletilého, v důsledku čehož jedná v rozporu s jeho zájmy, jakož i samotným účelem zastoupení. V takovémto případě je povinností obecného soudu vždy zvážit, zda nejsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka podle § 29 odst. 1 občanského soudního řádu. Pakliže se obecnému soudu zároveň nepodařilo zjistit vedle místa pobytu zákonného zástupce ani místo pobytu nezletilého účastníka řízení, musí posoudit i splnění podmínek pro ustanovení opatrovníka z důvodu uvedeného v § 29 odst. 3 občanského soudního řádu. Neustanovení opatrovníka by mělo za následek porušení práva tohoto účastníka řízení podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, aby byla jeho věc projednána v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům, tedy aby mu bylo ve vlastní věci, kdy je rozhodováno o jeho právech a povinnostech, umožněno před soudem jednat.“⁴⁵

⁴⁴ Srov. § 229 odst. 1 písm. c o.s.ř.

⁴⁵ náleží Ústavního soudu ze dne 21.4.2016, sp.zn. I ÚS 3598/14, jakož i tisková správa Ústavního soudu k tomuto nálezu z téhož dne, dostupná též na < <http://www.usoud.cz/aktualne/pokud-zakonny-zastupce-nehaji-efektivne-zajmy-nezletileho-ucastnika-rizeni-mel-by-so/> >.

Dalšími případy, kdy je nepřipustné, aby rodič zastupoval nezletilého v řízení, jsou případy střetu zájmů mezi rodičem a nezletilým. Zjistí-li soud na počátku řízení, či v jeho průběhu, existenci střetu zájmů, případně jen jeho hrozbu, je povinen ustanovit nezletilému v daném řízení kolizního opatrovníka.

Takovýto střet zájmů mezi rodičem a jeho dítětem může vzniknout například i v případě judikovaném Nejvyšším správním soudem v řízení sp.zn. 1 As 116/2004-29. V tomto rozsudku se jednalo o vyměření poplatků za provoz systému nakládání s komunálními odpady nezletilé dle zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích. Matka nezletilé za ni nehradila poplatky „za odpad“, nicméně poplatníkem dle zákona byla nezletilá, a tudíž bylo následné řízení vedeno proti ní. Doručováno ovšem bylo její matce jakožto zákonné zástupkyni. O nefunkčnosti vztahů mezi nezletilou a její matkou pak svědčí i fakt, že nezletilá byla odňata z péče matky a byla nařízena její ústavní výchova. Matka byla dle rozhodnutí soudu, který o ústavní výchově nezletilé rozhodoval, osobou naprosto výchovně nezpůsobilou a nedokázala nezletilé zajistit základní podmínky pro běžný denní život.

V daném případě měl být nezletilý v řízení ustanoven opatrovník už jen z důvodu, že matka v dané věci nebyla jakkoli činná. Rozhodnutím Nejvyššího správního soudu bylo však judikováno, že se též jedná o střet zájmů rodiče a nezletilého v případě, kdy rodič fakticky nemusí vnímat jakoukoli potřebu místní poplatek za provoz systému nakládání s komunálními odpady za žalobkyni platit, ani jakkoliv brojit proti platebním výměrům, kterým byl žalobkyni tento poplatek vyměřován, a nečinnost takového rodiče se neprojeví v jeho „materiální sféře“ nikterak negativně, přinejmenším ne bezprostředně⁴⁶.

Tento názor vyslovený Nejvyšším správním soudem lze aplikovat i na občanské soudní řízení a řízení před dalšími orgány veřejné moci, neboť principy zastoupení účastníka, který nemá plnou procesní způsobilost, jsou ve všech procesních předpisech obdobné, a v případě nezletilých k těmto principům přistupuje i princip nejlepšího zájmu dítěte, který je díky mezinárodním dokumentům a zejména díky Úmluvě o právech dítěte také závazný pro všechny orgány veřejné moci bez výjimky.⁴⁷

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp.zn. 1 As 116/2014-29 ze dne 12.11.2014.

⁴⁷ VLACHOVÁ, A., KOPEČKOVÁ, A.: Ochrana procesních práv nezletilých.

Závěry Nejvyššího správního soudu i Ústavního soudu, ve věci zastupování nezletilých jejich zákonnými zástupci, mohou mít následně dopad i do případného vykonávacího řízení (viz závěr k tomuto bodu).

Jak vyplývá z výše uvedeného, neměly by soudy bez dalšího jednat se zákonným zástupcem nezletilého, ale měly by nejprve posoudit, zda je tento schopen efektivně bránit práva zastupovaného, případně zda zde nehrozí střet zájmů mezi zástupcem a zastoupeným.

V případě, že by na počátku či v průběhu řízení bylo zjištěno, že zastoupení nezletilého jeho zákonným zástupcem nenaplnuje požadavky zákonem na něj kladené, je zde povinnost soudu v daném řízení ustanovit nezletilému kolizního opatrovníka⁴⁸.

Takto ustanoveným opatrovníkem, by měla být osoba, která je schopna nezletilého v řízení řádně zastupovat a chránit jeho práva a oprávněné zájmy.⁴⁹ Záleží také na povaze konkrétního řízení, kdy ne vždy je pro daný případ vhodný jako zástupce jakýkoli opatrovník. Pokud tedy soud dojde v konkrétním případě k závěru, že je nutné jmenovat nezletilému účastníkovi kolizního opatrovníka, odpovídá následně za jeho správný výběr a za způsob vedení takového zastoupení. Z judikatury Ústavního soudu totiž vyplývá, že je to vždy soud, kdo je odpovědným za řádné vedení řízení a zajištění dodržování všech aspektů práva na spravedlivý proces v daném řízení. Pokud tedy soud ustanoví nezletilému opatrovníka, odpovídá za to, že tento bude hájit práva a oprávněné zájmy nezletilého v řízení.⁵⁰

Z uvedených důvodů bude naprosto nevhodným kolizním opatrovníkem nezletilého pracovník soudu, u kterého je dané řízení vedeno. Soudy bohužel často přistupují k tomuto řešení, zejména v situacích, kdy nezletilému či jeho zákonnému zástupci nelze doručit. Tento postup je však v rozporu s právem na spravedlivý proces a smyslem a účelem opatrovnictví.⁵¹ Uvedený postup soudů byl několikrát předmětem kritiky ze strany odborné veřejnosti i Ústavního soudu.

Například ve svém nálezu sp.zn. I.ÚS 1769/10 se k uvedené problematice ústavní soud vyjádřil následovně:

⁴⁸ Srov. §460 o.z.

⁴⁹ VLACHOVÁ, A., KOPEČKOVÁ, A.: Ochrana procesních práv nezletilých.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 3304/13 ze dne 19.2.2014.

⁵¹ VLACHOVÁ, A., KOPEČKOVÁ, A.: Ochrana procesních práv nezletilých.

„Funkce opatrovníka - jak již Ústavní soud vyslovil vícekrát - nebyla zákonem stanovena k usnadnění činnosti soudu tím, že má kam odesílat písemnosti, ale proto, aby byly do důsledku hájeny zájmy nepřítomného účastníka řízení; to představuje mj. studium spisu, podávání vyjádření a vedení celého sporu za nepřítomného tak, jak by takovou povinnost byl nucen plnit i smluvní zástupce.“

Dále v textu předmětného nálezu Ústavní soud uvádí:

„Takto ustanovený opatrovník [myšleno zaměstnanec soudu - pozn. autora] však nebyl vzhledem ke svému pracovnímu zařazení schopen náležitě hájit práva a oprávněné zájmy účastníka, kterého zastupuje. Nelze totiž očekávat, že pracovník soudu - zaměstnanec - jako opatrovník účastníka řízení ve věci řešené týmž soudem bude efektivně brojit proti postupu a rozhodnutí soudu. Naopak, v takovém případě nelze vyloučit konflikt mezi zájmem soudu - zaměstnavatele opatrovníka - na co nejrychlejším skončení věci a zájmem opatrovníkem zastoupeného účastníka řízení na plném zachování jeho práv a oprávněných zájmů.“

„Jakkoliv si Ústavní soud uvědomuje možnou obtížnost a problematičnost řešení obdobných situací, nelze obecný soud vyvázat z ústavní povinnosti zajistit spravedlivou ochranu oprávněným zájmům všech účastníků řízení. Obecné soudy totiž mají možnost ustanovit jako opatrovníka nepřítomným účastníkům řízení vedle osob příbuzných a známých i advokáty, notáře či samosprávné celky jako osoby zcela nezávislé jak na ostatních účastnících řízení, tak na soudu samotném.

Ustanovit procesního opatrovníka účastníkovi neznámého pobytu - jak již bylo uvedeno - je zákonem umožněno proto, aby byly do důsledku hájeny zájmy nepřítomného účastníka řízení tak, jak by takovou povinnost plnil smluvní zástupce. Pokud opatrovníka, jako zástupce účastníka řízení, ustanoví soud, odpovídá rovněž za to, že opatrovník bude hájit práva a oprávněné zájmy účastníka řízení. Má přitom povinnost zprostit opatrovníka jeho funkce, pokud zjistí, že opatrovník svoji funkci v řízení buď nevykonává fakticky vůbec, anebo zcela nedostatečně. Postup, kdy je soudem ustanoven a poté tolerován zcela nečinný či prakticky nečinný opatrovník, je nepřípustným formalismem, který ve svém důsledku popírá právo nepřítomného účastníka na spravedlivé soudní řízení.“⁵²

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 16.12.2010, sp.zn.: I. ÚS 1769/10.

V řízení, kterého se tento náleží týká, se sice nejednalo o situaci zastoupení nezletilého, nicméně závěry Ústavního soudu o vhodnosti ustanovování opatrovníků účastníkům řízení z řad zaměstnanců soudu, lze vztáhnout i na tyto případy.

Jak bylo v tomtéž nálezu Ústavním soudem řečeno, opatrovník účastníka pro dané řízení, by měl hájit zájmy účastníka tak, jak by to činil smluvní zástupce. V případě jmenování opatrovníků nezletilých by soudy samozřejmě měly brát v potaz nejlepší zájem dítěte a hodnotit, který z možných opatrovníků je nejvhodnější pro dítě v daném druhu řízení.

Například v řízeních týkajících se péče soudu o nezletilé, bude ve většině případů vhodné jmenovat dítěti opatrovníkem orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), který je v daných věcech schopen efektivně hájit zájmy nezletilého.⁵³

Opatrovník z řad OSPOD však již nebude vhodným v řízeních týkajících se jiných než rodinně-právních záležitostí, typicky např. majetkoprávních sporů či při nařízení výkonu rozhodnutí.

Na základě analýzy vypracované kanceláří veřejného ochránce práv, která se zabývala právě problematikou zastupování nezletilých pracovníky OSPOD v jiných než rodinně-právních řízeních, bylo zjištěno, že je toto řešení vnímáno jako systémový problém. Jednotlivá oddělení a pracovníci OSPOD nemají v této oblasti dostatečné znalosti k poskytování potřebné právní pomoci, často se obracejí na právní oddělení jednotlivých úřadů o pomoc. Právníci na úřadech však často nemají potřebnou specializaci pro tento typ sporů. Velmi ojediněle je zřízena pracovní pozice právníka OSPOD. Jako jedno z možných řešení je krajskými úřady uváděna legislativní změna, na jejímž základě by v jiných, než rodinně právních záležitostech, měl být opatrovníkem jmenován advokát ex offo.⁵⁴ K podobnému závěru došel i Ústavní soud ve svém nálezu

⁵³ K problematice nevhodnosti ustanovení kolizního opatrovníka z řad OSPOD viz např. HOFMANOVÁ, H.: *Postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovníka ohroženého dítěte a jeho role v řízení ve věcech péče o děti. Úloha soudů a orgánů veřejné moci v těchto řízeních (judikatura Ústavního soudu)*. [online], [Citace: 2016-10-15] dostupné též na <http://www.pravonadetstvi.cz/vyhledavani/?f_Act=Hledat&f_hledane=postaven%C3%AD+org%C3%A1nu+ospod&f_ActSubmit.x=14&f_ActSubmit.y=13>.

⁵⁴ KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV (leden 2014). *Poznatky veřejného ochránce práv k výkonu kolizního opatrovnictví. Možnosti právní konzultace, zkušenosti úřadů*. [online], [Citace: 2016-

sp.zn. I.ÚS 3304/13, kde Ústavní soud vyjádřil údiv nad skutečností, že v řízení o určení neúčinnosti darovací smlouvy byl nezletilým ustanoven opatrovník z řad OSPOD, tedy orgánu, který nemá vlastní odborné kapacity pro právní zastupování. V dané situaci by bylo dle názoru Ústavního soudu mnohem vhodnější a více by odpovídalo účinné ochraně práv dětí, pokud by byl opatrovníkem nezletilých ustanoven advokát.⁵⁵

V uvedeném nálezu též Ústavní soud zmiňuje změnu provedenou o.z. jehož § 892 odst. 3 na rozdíl od dříve účinného § 37 odst. 2 zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, již nijak nespecifikuje, kdo má být ustanoven kolizním opatrovníkem dítěte. Tato změna by měla soudům umožnit větší flexibilitu v ustanovování kolizních opatrovníků nezletilým, tak aby jimi nebyl téměř automaticky ustanovován orgán sociálně-právní ochrany dětí, i pokud to není v nejlepším zájmu dítěte.⁵⁶

S názorem Ústavního soudu se plně ztotožňuji, dokonce si dovoluji tvrdit, že v rámci řízení o výkon rozhodnutí, kde by nezletilý byl v postavení povinného, by bylo vhodné ustanovit opatrovníkem nezletilého vždy advokáta, a to i v případě, že jeho zákonní zástupci nejsou v daném řízení se zájmy nezletilého ve střetu.

Myslím, že dané opatření by bylo adekvátní, vzhledem ke specifčnosti tohoto druhu řízení, kdy mnohdy ani zletilí a plně svéprávní povinní nevědí, jakým způsobem mají v daném řízení postupovat a jaká jsou jejich procesní práva. Ustanovený advokát by samozřejmě komunikoval s nezletilým, jako by to byl jeho klient, a pokud by to bylo vhodné a možné, též s jeho zákonnými zástupci. Domnívám se, že tímto způsobem, by byla s ohledem na nejlepší zájem dítěte zajištěna efektivní ochrana práv nezletilých při výkonu rozhodnutí.

V neposlední řadě bych chtěla zmínit možnost navržení jiného zástupce nezletilého někým jiným než soudem. V rámci řízení jsou s nezletilým a jeho zástupcem v kontaktu i jiné osoby nežli soud. V řízení rodině-právních to bude obvykle OSPOD. V případě řízení o výkon rozhodnutí, bude osobou, která je v hlavním kontaktu s povinným nezletilým či jeho zástupci soudní vykonavatel či exekutor. V rámci řízení

10-16]. Dostupné též na <
http://spolecne.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/projekt_ESF/Kolizni_opatrovnictvi/POZNATKY_VER_EJNEHO_OCHRANCE_PRAV_K.pdf>.

⁵⁵ Nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 3304/13 ze dne 19.2.2014.

⁵⁶ Tamtéž.

mohou, s ohledem na nejlepší zájem dítěte, i tyto osoby navrhnout soudu změnu zástupce dítěte v případě, že z dosavadního průběhu řízení je zřejmé, že zástupce svou funkci neplní náležitě. Soud by měl takovýto návrh velmi pečlivě zvážit a v případě potřeby zvolit zástupce jiného.

Otázkou zůstává, zda návrh na změnu zástupce může podat sám nezletilý či zda si dokonce může zvolit za svého zástupce někoho jiného (typicky advokáta) v případě, že je již zastupován svými zákonnými zástupci.

Pokud budeme na tuto otázku nazírat z pohledu nejlepšího zájmu dítěte, domnívám se, že návrhem dítěte na změnu jeho zastoupení by se soud měl zabývat vždy. Co se týče možnosti dítěte zvolit si svého zástupce samo i přesto, že je již zastoupeno svými zákonnými zástupci, kteří by tímto krokem nezletilého ztratili pro dané řízení své zástupčí oprávnění, domnívám se, že od určitého věku dítěte toto možné je.

Pokud bychom vycházeli z judikatury Ústavního soudu⁵⁷, je možné, aby šestnáctiletá dívka podala sama v řízení odpor proti platebnímu rozkazu i přesto, že je v řízení zastoupena svými zákonnými zástupci. Pokud je tedy nezletilý dostatečně vyspělý na to, aby v řízení sám jednal, je dle mého názoru na místě, aby mu bylo umožněno změnit svého zástupce pro dané řízení. V ostatních případech by soud měl plnou moc k zastupování v řízení brát jako návrh nezletilého na změnu zástupce a posoudit, zda by takové zastoupení nebylo pro dítě vhodnější.

Závěrem k tomuto bodu bych si dovolila též zmínit dopady nedostatečného zastoupení v civilním řízení do řízení vykonávacího. V případě, že účastník řízení (nezletilý) nebyl řádně zastoupen v řízení, na jehož základě byl vydán exekuční titul, trpí toto řízení vadou zmatečnosti dle § 229 odst. 1 písm. c.) o.s.ř. Je tedy možné podat žalobu pro zmatečnost.

Přestože žaloba pro zmatečnost nemá devolutivní ani suspenzivní účinek, a tedy samotné podání žaloby neznamena samo o sobě odklad vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, je vysoce pravděpodobné, že v těchto případech bude soudem využito ustanovení § 235c o.s.ř. a bude nařízen odklad vykonatelnosti rozhodnutí. Neprodleným výkonem napadeného rozhodnutí by byla nezletilému způsobena újma, kterou by bylo

⁵⁷ Např. Nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014.

těžké plně odčinit a zároveň lze i z výše uvedené judikatury Ústavního soudu dovodit, že žalobě pro zmatečnost bude pravděpodobně vyhověno.

Odklad vykonatelnosti je nutné odlišovat od odkladu výkonu rozhodnutí. Odklad vykonatelnosti v tomto případě pouze znamená, že je dočasně potlačena vlastnost rozhodnutí spočívající v jeho vynutitelnosti státní mocí. V případě, že soud rozhodne o odkladu vykonatelnosti napadeného rozhodnutí, je to pouze důvodem pro odklad výkonu rozhodnutí či exekuce (§ 266 o.s.ř.; §54 e.ř.), ale nebrání to nařízení výkonu rozhodnutí nebo pověření soudního exekutora (§43a e.ř.).⁵⁸ Soud exekuci nařídí a současně její provedení podle ustanovení § 266 odst. 2 o.s.ř. odloží až do pravomocného skončení příslušného řízení.⁵⁹

Pokud soud v první fázi řízení o žalobě pro zmatečnost dojde k názoru, že žaloba nebyla důvodná, usnesením ji zamítne a zruší své rozhodnutí o odkladu výkonu rozhodnutí. V případě, že však soud dojde k názoru, že žaloba důvodná je, napadené rozhodnutí zruší bez ohledu na to, zda je věcně správné či nikoli, věc znovu projedná a rozhodne. Pokud na základě zrušeného rozhodnutí již došlo k nařízení výkonu rozhodnutí, bude výkon rozhodnutí zastaven dle § 268 odst. 1 písm. b.) o.s.ř.⁶⁰ V případě, že již bylo na základě tohoto titulu ve vykonávacím řízení plnění či jeho část vymoženo, postupuje se dle ustanovení o bezdůvodném obohacení.⁶¹

Žalobu pro zmatečnost lze podat pouze v rámci lhůt vymezených v § 234 odst. 2 o.s.ř. V případě, že se však nezletilý, díky nezájmu svého zákonného zástupce či opatrovníka, který mu byl nevhodně ustanoven a nezastupuje jej v daném řízení dostatečně, o rozhodnutí dozví až po uplynutí objektivní lhůty pro podání žaloby pro zmatečnost, která činí tři roky od právní moci rozhodnutí, nelze tuto žalobu již podat.

Daná lhůta nelze prolomit ani v případě, že bychom namítali, že rozhodnutí nikdy právní moci nenabylo, když nebylo nikdy platně doručeno. V případě této námitky, by se totiž posouzení včasnosti podání žaloby odvíjelo od její důvodnosti. Ochrana zájmů nezletilého prostřednictvím jeho správného zastoupení tedy ustupuje zájmu právní jistoty, který zde objektivní lhůta představuje.

⁵⁸ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.719.

⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 20 Cdo 5248/2009 ze dne 5.4.2011.

⁶⁰ K tomu blíže viz SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.940.

⁶¹ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s. 938.

Vzhledem k tomu, že toto řešení se bez dalšího nejeví z ústavního hlediska jako správné, dovodil Ústavní soud, že v takovém případě, je možné, aby se nezletilý obrátil přímo na Ústavní soud se stížností na porušení jeho základních práv garantovaných Listinou a mezinárodními lidskoprávními smlouvami i přesto, že v předchozím řízení nebyly uplatněny žádné opravné prostředky.⁶²

Nesprávné zastoupení nezletilého v řízení s sebou nese i další konsekvence, z nichž je dle mého názoru důležité zmínit zejména institut doručování.

V případě, že je doručováno zákonnému zástupci či opatrovníkovi, který se nakonec ukáže, jako nevhodný zástupce nezletilého, dovodil Krajský soud v Brně⁶³ a následně i Nejvyšší správní soud⁶⁴, že takovéto doručování není řádné, v důsledku čehož nenabyde doručované rozhodnutí právní moci a následně ani vykonatelnosti. Ve zmiňovaných rozhodnutích se v důsledku nesprávného doručení mohla, v té době již zletilá, žalobkyně odvolat proti platebním výměrům za komunální odpad i přesto, že byly vydány před několika lety a v případě, že by byly řádně doručeny, nabyly by právní moci.⁶⁵ I přesto, že se v daném případě jednalo o rozhodnutí ve správním soudnictví, můžeme uvedené závěry vztáhnout i na civilní proces. Jak judikoval i Nejvyšší soud:

„Jen řádné a předpisům vyhovující doručení rozhodnutí má ten důsledek, že odvolací lhůta počne běžet osobě, které je doručováno“⁶⁶

Dle § 159 o.s.ř. je předpokladem právní moci rozsudku jeho řádné doručení a zároveň nemožnost jej napadnout odvoláním. Předpokladem nabytí vykonatelnosti rozsudků znějících na plnění je uplynutí lhůty k plnění, jejíž počátek se odvíjí buď od právní moci rozhodnutí, nebo od (řádného) doručení rozhodnutí tomu, kdo má plnit. V případě rozsudků předběžně vykonatelných určí soud lhůtu k plnění ode dne jejich doručení tomu, kdo má plnit.⁶⁷

Z výše uvedeného je patrný vliv řádného doručení na instituty právní moci a vykonatelnosti. Vykonatelnost rozhodnutí (exekučního titulu) je ve vykonávacím řízení

⁶² Nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 3598/14 ze dne 21. 4. 2016.

⁶³ Rozsudek Krajského soudu v Brně sp.zn. 62 Af 52/2013 – 66 ze dne 1.8.2014.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp.zn. 1 As 116/2014 ze dne 12.11.2014.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 20 Cdo 1026/2006 ze dne 14.6.2014.

⁶⁷ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář, s. 560 a 561.

velice podstatná tím, že je základním předpokladem pro nařízení výkonu rozhodnutí, a její nedostatek je důvodem pro zamítnutí návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí. V případě, že nedostatek vykonatelnosti exekučního titulu vyjde najevo až v průběhu nařízeného výkonu rozhodnutí, je to důvod pro zastavení výkonu rozhodnutí dle § 268 odst. 1 písm. a.). Podrobněji se vlivem vykonatelnosti exekučního titulu na nařízení výkonu rozhodnutí či jeho zastavení budu zabývat v části druhé této práce.

V případě, že je nezletilý, jakožto povinný, nesprávně zastoupen i při následném výkonu rozhodnutí, a je mu prostřednictvím takového zástupce v tomto řízení doručováno, má to stejné následky, jako při nesprávném doručování v nalézacím řízení. Rozhodnutí exekučního soudu a exekutora, která nejsou řádně doručena, by tedy neměla mít vůči povinnému žádných účinků. Problémem samozřejmě je, že to, že je nezletilý nesprávně zastoupen a nejsou jeho zástupcem dostatečně hájena jeho práva a oprávněné zájmy, vyjde najevo až v průběhu daného řízení, když už jsou často úkony vedoucí k vymožení uložené povinnosti částečně či úplně provedeny. I přesto, že by v případě nedostatečného zastoupení nezletilého, zjištěného v průběhu řízení, mělo být okamžitě přikročeno ke jmenování (nového) opatrovníka⁶⁸ (ideálně z řad advokátů), může již dojít k porušení procesních práv povinného nezletilého.

Pokud v průběhu vykonávacího řízení vyvstanou spory o správné zastoupení nezletilého, vedou tyto k prodlužování samotného řízení a narůstání nákladů všech zainteresovaných, což je proti samotnému účelu takového řízení.

I z důvodu předcházení těmto sporům se domnívám, že nejvhodnější variantou řešení by bylo zavedení povinného zastoupení nezletilého v exekučním řízení advokátem. Toto řešení by nejen předešlo výše nastíněným problémům, ale zároveň by zajistilo dětem v těchto řízeních potřebné odborné zastoupení a poradenství.

Ideální situace by sice nastala, pokud by byl nezletilý v souladu s principem nejlepšího zájmu dítěte zastoupen zástupcem či opatrovníkem schopným chránit práva a oprávněné zájmy nezletilého i v nalézacím řízení, nicméně jak je patrné i z výše uvedených případů, není tomu tak vždy.

⁶⁸ Takovýto návrh může vznést dosavadní zástupce/opatrovník nezletilého, povinný v případě, že se o výkonu rozhodnutí vedeném proti jeho osobě dozví, soudní exekutor s ohledem na princip nejlepšího zájmu dítěte, či k tomuto opatření může přistoupit sám exekuční soud.

V případě zavedení institutu povinného zastoupení nezletilého advokátem v exekučním řízení, by byl tento zástupce schopen identifikovat a řešit i případná pochybení v předchozím řízení a učinit potřebné kroky k zastavení výkonu rozhodnutí, pokud by to bylo v daném případě třeba. Zároveň by takovýto zástupce byl schopen reagovat na případná pochybení ze strany soudního exekutora či soudu a v souladu se zákonem využít všechny zákonné prostředky, které by v zájmu nezletilého, jako svého klienta, považoval za prospěšné.⁶⁹

Pokud by navrhované řešení bylo zavedeno, vyřešila by se tím i problematika, která bude nastíněna v dalším bodě této práce, a sice nedostatečná informovanost nezletilých, komunikace s nimi a jejich participace v řízeních, které se jich týkají.

Advokát má povinnost informovat svého klienta o svém postupu v řízení, poskytnout mu včas vysvětlení a podklady pro uvážení dalších kroků ve věci. V případě zastupování nezletilých je samozřejmě potřeba posoudit do jaké míry je nezletilý schopen posoudit tyto informace a kvalifikovaně se rozhodnout, nicméně advokát ustanovovaný za opatrovníka nezletilým, by měl být schopen přizpůsobit způsob komunikace s nezletilým jeho vyspělosti.

Závěrem k návrhu tohoto řešení i pojednání o zastupování nezletilého bych chtěla zdůraznit účel ustanovování opatrovníka dítěti, kterým je ochrana jeho práv, kterou stát demonstruje svou odpovědnost za blaho dítěte a zároveň také naplňuje jeho právo na zvláštní ochranu zakotvené v čl. 32 odst. 1 Listiny.⁷⁰

2.2.2.3 Právo na informace a radu

Některé aspekty problematiky patřící k tomuto opatření ve prospěch nezletilého byly částečně naznačeny již v předchozím textu. Jedná se zejména o téma doručování a vztahu advokát-klient.

Obecně lze bohužel konstatovat, že v rámci řízení s nezletilými je spíše komunikováno výhradně s jejich zástupci a samotným nezletilým je v rámci řízení poskytován prostor jen výjimečně. To vše i přesto, že právě naplnění tohoto procesního práva dítěte, je předpokladem pro utvoření názoru dítěte a jeho následné sdělení soudu, neboli pro realizaci jednoho ze základních principů ochrany dětí v právu.

⁶⁹ § 16 zákona č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii.

⁷⁰ Nález Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19.2.2014.

Dle mého názoru můžeme právo dítěte na informace rozdělit na dva aspekty.

V prvé řadě se jedná o právo dítěte vůbec být informováno o tom, že je ve věci jeho se týkající vedeno nějaké řízení. U majetkoprávních sporů, které nás v této práci zajímají nejvíce, je tato informace pro nezletilého velmi důležitá. V odůvodněných případech (zejména v případě velmi nízkého věku dítěte) je možné tuto informaci dítěti neposkytnout, nicméně ve většině případů si troufám tvrdit, že by dítě mělo být informováno o existenci řízení vedeném proti němu i o tom, kdo je jeho zástupce v tomto řízení. V případě majetkoprávních sporů to totiž bude právě nezletilý, kdo ponese následky případné prohry ve sporu a nikoli jeho zástupce.⁷¹ Zároveň je tím i dána nezletilému možnost, pokud se jeho zástupci o spor nezajímají, aby sám učinil potřebné kroky, či si zvolil zástupce jiného. I z výše uvedených příkladů je totiž zřejmé, že někdy nezletilý přistupuje k danému sporu zodpovědněji nežli jeho zástupci. V případě, že však dítěti informaci o tom, že je proti němu vedeno řízení ani nepodáme, neumožníme mu ani jeho další participaci v něm. Zejména u dětí starších 12 let si s ohledem na § 867 o.z. a §100 odst.3 o.s.ř. dovoluji tvrdit, že až na velmi výjimečné případy, by takovýto postup byl protizákonný, protiústavní a absolutně by ignoroval mezinárodní závazky týkající se ochrany dětských práv.

Druhým aspektem práva na informace je informování dítěte o stavu řízení i v jeho průběhu. Soud by měl zajistit, aby bylo dítě od počátku řízení o něm informováno. Právo na tyto informace a zároveň i způsob jejich podání by měly být odvislé od věku dítěte a stupně jeho vyspělosti. Mezním věkem, kdy by soudy již měly dítě informovat o průběhu řízení a jen ve výjimečných případech k tomuto kroku nepřistoupit, by mělo být dle § 867 o.z. dvanáct let. Minimálně od šestnácti let je pak judikaturou dítěti prisuzováno právo do řízení aktivně zasahovat např. podáním opravných prostředků, odporu či ústavní stížnosti.⁷²

V případě řízení o výkon rozhodnutí je hlavní osobou, která s povinným komunikuje vykonavatel či exekutor. Vzhledem k tomu, že právo dítěte na informace o řízení s ním vedeném, se uplatní i v tomto řízení, měl by i exekutor od určitého věku

⁷¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014.

⁷² Srov. např. Nálezy Ústavního soudu sp. zn. 1041/14 ze dne 4.12.2014 a sp.zn. III. ÚS 125/98 ze dne 24. 9. 1998.

dítěte veškeré informace a písemnosti týkající se řízení doručovat též nezletilému. Minimálním věkem, kdy by již exekutoři měli tento způsob komunikace s nezletilým uplatnit, je dle mého názoru patnáct let. V tomto věku je již většina nezletilých natolik vyspělá, aby dokázala pochopit význam řízení o výkon rozhodnutí a v případě nutnosti vyhledat potřebnou pomoc.

2.2.2.4 Právo dítěte být slyšeno

Toto právo bylo již podrobně popsáno v rámci mezinárodně-právní ochrany práv nezletilého dle č. 12 Úmluvy o právech dítěte. Na tomto místě bych tedy pouze chtěla připomenout význam tohoto práva zejména v kontextu řízení o výkon rozhodnutí.

V řízení o výkon rozhodnutí se, v rámci uplatnění zásady hospodárnosti a efektivity výkonu rozhodnutí, vyžaduje, aby soud po podání návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí o tomto návrhu rozhodl urychleně. Z tohoto důvodu soud výkonu rozhodnutí zásadně rozhoduje bez nařízení jednání.⁷³ Pouze pokud pro to existují zvláštní důvody, může soud jednání nařídit. I tak ovšem nesmí dojít k ohrožení či zmaření naplnění účelu výkonu rozhodnutí v dané věci.

Domnívám se, že ani v případě výkonu rozhodnutí proti nezletilým povinným není automaticky na místě nařizovat ve věci jednání. V některých případech by však tento postup byl na místě např. v případě návrhu na změnu zástupce nezletilého v řízení apod. Vzhledem k tomu, že se však při výkonu rozhodnutí neuplatňují zásady přímosti a ústnosti a je tedy i potlačeno právo nezletilého být v řízení slyšeno, je o to důležitější důrazné uplatňování tohoto práva v rámci řízení předcházejícím výkonu rozhodnutí.

Zda vyslechnout nezletilého v rámci incidenčních sporů vedených v průběhu výkonu rozhodnutí bude záviset na úvaze soudu.

2.2.2.5 Právo na ochranu soukromí

Tento procesně-právní institut ochrany nezletilého se uplatňuje zejména v rámci řízení trestních a rodinně-právních. V českém právním řádu je toto právo obecně zakotveno v čl. 10 Listiny a ve vztahu k nezletilým pak např. v čl. 16 Úmluvy o právech dítěte.

⁷³ Srov. §253 o.s.ř.

Právo na ochranu soukromí zahrnuje jednak ochranu osobních a citlivých dat týkajících se nezletilých, která jsou obsažena ve spisech. Dále též omezení medií ve způsobech informování o řízeních, jejichž účastníky jsou nezletilé osoby. V neposlední řadě též zvláštní způsob vedení výslechu nezletilého v průběhu řízení.

Co se týče zveřejňování údajů obsažených ve spisech, je kladen vysoký důraz na omezený přístup ke všem dokumentům a nahrávkám pořízeným do spisu. V případě, že je ve věci týkající se nezletilého vydáno rozhodnutí, které má být následně zveřejněno, neměly by být v takovém rozhodnutí uvedeny osobní údaje nezletilého. Rozhodnutí by mělo být anonymizováno.

Stejně je to i v případě informací podávaných médiu o řízení jehož účastníkem je nezletilý. Právo na soukromí nezletilého se v tomto případě dostává do rozporu s právem na svobodu slova a na informace, nicméně tento spor byl již několikrát soudně řešen a téměř pokaždé byla dána přednost ochraně soukromí dítěte. Pouze ve velmi výjimečných případech např. když je dítě veřejně známou osobností, by bylo možné připustit zveřejnění těchto informací.

Specifika vedení výslechu nezletilého spočívají zejména v požadavcích na zvláštní podmínky, za kterých má být nezletilý vyslýchán. Nejvíce odlišností od výslechu zletilých osob nalezneme v rámci trestního procesu a rodinně-právních řízení, nicméně i v majetkoprávních řízeních by měl výslech nezletilého probíhat neveřejně a za podmínek přiměřených chápání dítěte.

Ve většině zemí Evropské unie je zavedena povinnost nahrávání výslechu nezletilých na kameru v civilních a zejména rodinně-právních řízeních. Například ve Francii se tato povinnost týká všech civilních soudních řízení. V zemích, kde není zavedena povinnost tohoto způsobu zaznamenávání výslechu nezletilého, je dána soudu možnost nahrávání výslechu zvolit. Děje se tak z různých důvodů, např. pokud by připuštění veřejnosti k takovému výslechu nebylo ve veřejném zájmu či je to nutné pro ochranu soukromí nezletilého.⁷⁴

Domnívám se, že tento způsob výslechu nezletilého je vhodný i pro řízení týkající se majetkových sporů, zejména u menších dětí. Pomůže to vytvořit příjemnější atmosféru,

⁷⁴ Dokument EU, s.21.

kdy soudce nemusí dítě v průběhu výslechu přerušovat či cokoli zapisovat do protokolu, ale může následně vše zapsat dle nahrávky.

2.2.2.6 Multidisciplinární spolupráce

V rámci tohoto opatření je opět hlavní oblast jeho působnosti v trestní a rodinně-právní problematice, kde je v zájmu dětí zajišťována kooperace různých státních orgánů a nestátních organizací. Cílem takovéto spolupráce by mělo být dítěti co nejvíce pomoci se situací, ve které se nachází.

V oblasti řízení o výkon rozhodnutí vedených proti nezletilým povinným se multidisciplinární spolupráce příliš neuplatňuje a myslím, že je to do značné míry přehlížená problematika. Zejména u dětí svěřených do ústavní péče by určitá spolupráce v rámci této problematiky byla rozhodně na místě. Vzhledem k tomu, že tyto děti se do ústavní péče dostávají zejména v případech, kdy je jejich rodinné prostředí nevyhovující a často jim není rodiči poskytována potřebná péče, domnívám se, že vedle výše navrhaného obligatorního zastoupení nezletilých povinných advokátem, by bylo namíste informovat o zadlužení dítěte i ústav, ve kterém se dítě nachází a OSPOD. Dětský domov ani OSPOD sice sami nejspíše nebudou mít odborníky, kteří by byli schopni dítěti pomoci se správou jejich dluhu, nicméně mohou mu pomoci nalézt pomoc například kontaktováním některé z řady neziskových organizací působících na tomto poli.

2.2.2.7 Školení profesionálních pracovníků

Řízení, ve kterých je účastníkem nezletilé dítě, mají svá specifika.

Proto i soudci vedoucí řízení ve věcech nezletilých by měli být speciálně vyškoleni⁷⁵.

V českém právním řádu je specializace soudců v těchto případech zakotvena §2 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy⁷⁶, dle kterého se u soudů příslušných v dané věci jednat, zajistí specializace soudních oddělení na trestním úseku ve věcech mladistvých a na úseku občanskoprávním zejména v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. V případě, že se však jedná o majetkoprávní, pracovněprávní, dědický či jiný

⁷⁵ Srov. např. §3 odst.8 zákona č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

⁷⁶ Vyhláška č. 37/1992 Sb., vyhláška ministerstva spravedlnosti České republiky o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

spor, nespádající do péče soudu o nezletilé, řeší takovéto spory soudci obecných soudů bez specializace. V tomto se Česká republika nevymyká z obecného rámce nastaveného i v jiných státech, kdy hlavní důraz na specifika procesu vedeného s nezletilým je kladen v případě trestních řízení⁷⁷ a rodinně právní problematiky (péče soudu o nezletilé). Osobně se však domnívám, že převedení agendy všech řízení vedených s nezletilými do kompetence opatrovnických soudců, by byl krok správným směrem (takto specializované soudce má např. Francie).⁷⁸

Těmto specializovaným soudcům je problematika postavení nezletilého v řízeních blízká. Jsou zvyklí vést výslech nezletilých a spolupracovat s jinými orgány zabývajícími se problematikou nezletilých. Uvědomuji si, že tato oddělení jsou dlouhodobě zahlcena a obzvláště s přijetím nového občanského zákoníku jim přibylo množství nové agendy.⁷⁹ Problém personálního podhodnocení této agendy na soudech je však dlouhodobý a v rámci jeho řešení by mohla být v budoucnosti vzata v úvahu i možnost připojení výkonu rozhodnutí proti nezletilým povinným k této agendě. Vždyť často je těmto soudcům v rámci rozvrhu práce přidělována i běžná agenda exekucí a soudci jsou tedy i s touto problematikou seznámeni.

Co se týče specializace jiných pracovníků účastnících se procesu s nezletilým, je nutné zmínit orgán sociálně právní ochrany nezletilých. Význam tohoto orgánu je zřetelný zejména v případě péče soudu o nezletilé, v oblasti výkonu rozhodnutí, kdy je nezletilý v postavení povinného, však tento orgán nevykonává žádnou významnou úlohu.

⁷⁷ Např. v Rakousku prochází soudci a státní zástupci specializovaní na problematiku nezletilých čtyř letých procesem, během kterého musí získat zkušenosti v oboru vzdělávání, sociální pomoci či jiné činnosti týkající se blaha dětí.

⁷⁸ MELICHAROVÁ, D., Specifika výslechu nezletilého v civilním řízení, Soudce 7-8/2008, str.62 an. [online], [Citace: 2016- 25-10]. Dostupné též na < <http://www.sucr.cz/soudce-a-spolecnost/casopis-soudce.html?Stranka=2> >.

⁷⁹ Více o problematice opatrovnického soudnictví např. v KANTŮRKOVÁ, L.,(2015): *Postavení rodinněprávních a opatrovnických soudců v české justici*. Epravo.cz [Online] [Citace: 3.11.2016], Dostupné na < http://tablet.epravo.cz/8-2015/30_tema-vydani-postaveni-rodinnepravnich-a-opatrovnickych-soudcu-v-ceske-justici >.

Pro činitele vystupující v rámci řízení o výkon rozhodnutí, zejména exekutory a soudní vykonavatele, by bylo možné uvažovat o školení zaměřujících se na problematiku nezletilých povinných. Jejich specializace na tuto agendu se však zejména u soudních exekutorů jeví jako nadbytečná i vzhledem k počtu těchto exekucí. Zřejmě by tedy stačilo vydání metodiky, týkající se postupu v řízeních, jejichž účastníkem je nezletilý.

2.2.2.8 Zavedení kontrolních mechanismů

Zavedení efektivních kontrolních mechanismů hraje důležitou roli při zajištění využívání výše uvedených opatření k ochraně nezletilého v rámci soudních řízení. Úkolem kontrolních orgánů by mělo být zjišťování, zda jsou i v praxi dodržovány závazky státu v této oblasti.

Většina států EU má na národní úrovni mechanismy monitorující dodržování práv dítěte v průběhu trestních, civilních i správních řízení. Většinou v těchto státech, existuje za tímto účelem zřízená funkce dětského ombudsmana.

V České republice je bohužel ochrana práv dětí stále ještě roztržštěnou a nedostatečně řešenou agendou. Na vládní úrovni zřízený výbor pro práva dítěte⁸⁰, který je součástí vládní rady pro lidská práva, sice situaci dlouhodobě monitoruje a snaží se o ratifikaci dalších mezinárodních dokumentů, týkajících se obecně problematiky nezletilých, nicméně stále zde chybí efektivní kontrolní orgán, na který by se mohli obracet jednotlivci z řad nezletilých.

Prozatím je funkce dětského ombudsmana v České republice suplována veřejným ochráncem práv, který v roce 2012 zřídil speciální internetovou stránku pro děti a začal přijímat i jejich podněty⁸¹. Toto řešení se však z dlouhodobého hlediska jeví v mezinárodním kontextu jako neúnosné, vždyť Česká republika je jedním ze čtyř posledních států EU, které ještě funkci dětského ombudsmana nezavedla. V dohledné době se však již o zavedení této funkce, dle vyjádření výboru pro práva dítěte⁸², počítá.

⁸⁰ Více informací o tomto výboru lze nalézt na < <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/uvod-55932/> >.

⁸¹ Viz < <http://deti.ochrance.cz/> >.

⁸² Viz článek ze dne 10.6.2016: *Na práva dětí by mohl v budoucnu dohlížet dětský ombudsman*. ParlamentníListy.cz, [online], [citováno dne 4.11.2016]. Dostupné na < <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Na-prava-deti-by-mohl-v-budoucnu-dohlizet-detsky-ombudsman-439851> >.

Prozatím jsou uvažovány dvě možné varianty vzniku funkce dětského ombudsmana, buďto jako samostatné instituce, nebo jako rozšíření působnosti veřejného ochránce práv.⁸³

Osobně se domnívám, že vhodnější by byla druhá uvažovaná varianta, protože nový dětský ombudsman by měl k dispozici již zkušené pracovníky a dosud fungující aparát kanceláře veřejného ochránce práv. Společně se zavedením této nové funkce by však měla být dána dětskému ombudsmanovi širší pravomoc, nežli má současný veřejný ochránce práv, a to zejména v oblasti podávání ústavních stížností a návrhů na zrušení zákona.

V současné době může veřejný ochránce práv podávat pouze vlastní návrhy na zrušení podzákoných právních předpisů dle § 64 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., zákon o Ústavním soudu, nemůže však sám navrhnout zrušení zákona (dle §64 odst. 1 zmiňovaného zákona).

Ve věcech výkonu rozhodnutí na nezletilých povinných se tento nedostatek legitimace veřejného ochránce práv k podání návrhu na zrušení zákona či jeho části, projevil zejména v kauze poplatků za komunální odpad dle zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, kdy poplatky za svoz komunálního odpadu byly vyměřovány přímo nezletilým a na ty byla i následně vedena exekuce v případech, kdy jejich zákonní zástupci tyto poplatky nehradily.⁸⁴ Na problematičnost této právní úpravy upozorňovala od počátku jak odborná veřejnost, tak i veřejný ochránce práv⁸⁵. Návrh na zrušení problematického ustanovení zákona Ústavnímu soudu však podal až Nejvyšší správní

⁸³ Blíže o plánovaném zavedení funkce dětského ombudsmana viz např. KOLÁŘOVÁ, Z., (2016): *Dětský ombudsman? Kvůli rozvodům i exekucím*. Deník.cz, 7.6.2016, [Online], [Citace: 4.11.2016]. Dostupné též na < http://www.denik.cz/z_domova/detsky-ombudsman-kvuli-rozvodumi-exekucim-20160607.html >.

⁸⁴ Blíže k této problematice např. ŽIDEK, D., (2015): *Dítě jako poplatník poplatku za komunální odpad – aktuální vývoj*. Právní prostor. 24.08.2015. [Online], Dostupné na < <http://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/dite-jako-poplatnik-poplatku-za-komunalni-odpad-aktualni-vyvoj> >.

⁸⁵ Viz *Souhrnná zpráva o činnosti Veřejného ochránce práv za rok 2008*, str.72 a 113. Dostupné z < http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrnna_zprava_V_OP_2008.pdf >.

soud usnesením ze dne 8.4.2015⁸⁶. Ústavní soud do dnešního dne nerozhodl⁸⁷, problematické ustanovení zákona o místních poplatcích je však účinné již od 1.1.2002. Exekuční řízení vedená proti nezletilým na základě tohoto ustanovení zákona však již často proběhla nebo jsou stále aktivní.

V případě, že by sám veřejný ochránce práv mohl podat návrh na zrušení části tohoto zákona k Ústavnímu soudu, nemuselo se čekat tak dlouho na dovolání jednoho z nezletilých k Nejvyššímu správnímu soudu a problém se mohl řešit mnohem dříve.

Stejně tak nemá Veřejný ochránce práv oprávnění k podání ústavní stížnosti reagující na porušení základních práv v řízeních jejichž účastníkem byla fyzická či právnická osoba. V řízeních, kde je účastníkem dítě, je však často jmenován opatrovníkem. Nicméně samotné podání ústavní stížnosti musí provést sám nezletilý nebo jeho zástupce.

Domnívám se, že v případech, kdy jsou v řízeních s nezletilými porušena jeho práva, měl by dětský ombudsman mít zákonné oprávnění na základě zmocnění dítěte před ústavním soudem zastupovat a podat za něj ústavní stížnost. Dítě samo ve většině případů nebude schopno dostát všem požadavkům kladeným na obsahovou stránku ústavní stížnosti a nemusí mít ani dostatečné finanční prostředky k zajištění advokáta, který by toho schopen byl. Dětský ombudsman by tedy měl disponovat potřebným právním aparátem, který by mohl tyto právní služby nezletilým poskytnout.

Co se týče pravomocí dětského ochránce práv v jiných zemích EU jedná se spíše o osobu srovnatelnou s českým Veřejným ochráncem práv. Většinou má pouze dozorující charakter, kdy upozorňuje na nedostatky, poskytuje poradenství a sleduje, zda je postup orgánů v souladu s mezinárodními standardy a případně podává souhrnné zprávy nadřízenému orgánu. V některých státech má však dětský ombudsman i širší pravomoci. Například v Lotyšsku může dětský ombudsman iniciovat řízení před Ústavním soudem, ve Švédsku může zahájit disciplinární řízení vedené proti veřejným činitelům, včetně soudců apod.⁸⁸ Domnívám se, že dětský ombudsman by měl mít své pravomoci vymezeny spíše širěji, než aby byl omezován, a zároveň by se mělo jednat o osobu

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího správního soudu sp. zn. 9 As 211/2014-97 ze dne 8.4.2015.

⁸⁷ Řízení je u Ústavního soudu vedeno pod sp.zn. Pl. ÚS 9/15.

⁸⁸ Dokument EU. s. 29 a 30.

s právním vzděláním, právě z důvodu časté nutnosti vstupování do řízení či posuzování protiprávnosti postupu veřejnoprávních orgánů.

2.2.2.9 Právo na přístup k opravným prostředkům

Co se týče práva na přístup k opravným prostředkům je důležité zmínit judikaturu Ústavního soudu,⁸⁹ v níž tento dovedl, že podání učiněná samotným nezletilým účastníkem řízení, nemohou být jednoduše ignorována, ale musí být posouzena z pohledu nejlepšího zájmu dítěte⁹⁰. V případě, že tedy podání učiněné dítětem je v souladu s jeho nejlepším zájmem, je nutné k takovému podání přistupovat jako k podání učiněnému oprávněnou osobou.

Samozřejmě je nutné rozlišovat mezi oprávněním učinit podání a schopností samostatně v následném řízení jednat. Jedná se o naprosto odlišné záležitosti, kdy i Ústavní soud v případě uznání přípustnosti podání ústavní stížnosti nezletilým v řízení o této stížnosti ustanovuje nezletilému opatrovníka (kterým často bývá právě Veřejný ochránce práv).

Součástí práva na přístup k opravným prostředkům dle zmiňovaného dokumentu vypracovanému pro Evropskou komisi, je i právo na náhradu újmy způsobené nezletilému. Zde je důležité zmínit dva druhy nároků, které v souvislosti s tímto mohou nezletilému vzniknout.

Jedná se jednak o nárok vůči státu v případě, že bylo v řízení nesprávným postupem či rozhodnutím porušeno právo dítěte⁹¹. V případě řízení o výkon rozhodnutí připadá vedle odpovědnosti státu za pochybení soudu též odpovědnost soudního exekutora za škodu dle § 37 e.ř.

⁸⁹ Např. nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014, bod 49 a 50.

⁹⁰ Srovnej např. nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 3304/13 ze dne 19.2.2014, bod 68 an., kde Ústavní soud posuzoval situaci, kdy opatrovník nezletilých v řízení odmítl podat odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně a toto odvolání podali sami nezletilý. Soud prvního stupně však toto odvolání nezletilých odmítl právě s odkazem na, že jejich kolizní opatrovník podání odvolání odmítl. Toto shledal Ústavní soud jako ústavně nekonformní rozhodnutí, kterým bylo porušeno právo nezletilých účastníků řízení na přístup k opravným prostředkům.

⁹¹ Viz čl. 36 odst. 3 Listiny a s tím související zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Druhým druhem nároku je nárok dítěte na náhradu škody vůči svým rodičům v případě, že o jeho jmění nepečovali jako řádní hospodáři.⁹²

Mezi základní povinnosti a práva rodičů patří i péče o jmění dítěte. Základem péče je správa, a to v nejširším možném slova smyslu. Rodiče by tedy měli majetek dítěte nejen chránit, ale i plnit povinnosti s ním spojené a z něj vyplývající. Rodiče mají jmění dítěte spravovat jako řádní hospodáři.⁹³ Jmění osoby tvoří dle § 495 o.z. souhrn jejího majetku a jejích dluhů. Poruší-li rodiče svou povinnost pečovat o jmění dítěte jako řádní hospodáři, v důsledku čehož vznikne na tomto jmění škoda, jsou rodiče povinni ji společně a nerozdílně nahradit. Jedná se o odpovědnost objektivní, kdy zavinění není rozhodné.⁹⁴ O případ špatné správy jmění dítěte by se jistě jednalo v případě, kdy rodič ignoruje řízení vedené proti dítěti a způsobí tím značný nárůst dlužné částky.

3 Shrnutí

V první části této práce věnované nezletilému a jeho postavení v právu a konkrétně pak v civilním řízení, jsem se snažila představit jednotlivé aspekty ochrany nezletilého a jejich význam pro civilní řízení. Přestože zde bylo představeno množství opatření, která by se měla uplatňovat v řízení jejichž účastníkem je nezletilý, je vždy nutné vycházet ze základních principů ochrany nezletilého postupujících celým tímto systémem.

Těmito základními stavebními kameny jsou nejlepší zájem dítěte a právo dítěte být vyslechnuto včetně respektu k jeho názoru. Tyto dva aspekty se navzájem doplňují. S postupným přibýváním věku nezletilého a s tím spojené rozumové vyspělosti by měl druhý z těchto principů nabývat na intenzitě (současně by však stále měla být uplatňována ochrana nejlepšího zájmu dítěte). Bohužel současná praxe soudů se jen velice opatrně otevírá možnosti širší participace nezletilých na řízení, která se jich dotýkají. Často tedy dochází k situacím, kdy před osmnáctým rokem života dítěte není ze strany veřejnoprávních orgánů pocíťována potřeba jakékoli participace dítěte na řízení a je

⁹² Srov. § 896 o.z.

⁹³ Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J.; Zuklínová, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 518 an.

⁹⁴ Tamtéž.

výhradně komunikováno s jeho zástupci. Tento postup je nejspíše veden snahou orgánu ochránit nezletilého a vyhnout se případným výtkám ze strany nadřízených. Vzhledem k vývoji, který na tomto poli v posledních letech proběhl, je však takováto praxe „zlomového bodu“ ve věku osmnácti let nadále neudržitelná. To ostatně dokládá i výše zmiňovaná judikatura Ústavního soudu. V budoucnu tedy bude na soudech a dalších orgánech účastnících se řízení s nezletilým, aby více zvažovali možnost zapojení dítěte do řízení a nutnou míru ochrany nezletilého v něm.

Závěrem a zároveň úvodem k části druhé této práce, bych chtěla uvést, že stejně jako soudce je i soudní exekutor v řízení o výkon rozhodnutí zástupcem státu a jako takový je povinen při veškeré své činnosti posuzovat nejlepší zájem dítěte, dbát jeho zvláštní ochrany a naplňování jeho procesních práv.

VÝKON ROZHODNUTÍ

1 Definice pojmu

Vykonávací řízení je zvláštní a samostatný druh civilního procesu. Jedná se o typ řízení, ve kterém dochází k uspokojení nároku, který byl konečným způsobem uznán, a k jehož vymožení je využita donucovací moc státu z důvodu, že povinný (dlužník) neplnil svou povinnost řádně a včas.

Od 1.1.2014 je právní úprava výkonu rozhodnutí obsažena ve třech právních předpisech. O.s.ř. obsahuje v části šesté obecnou úpravu, která je subsidiární jak k z.ř.s.⁹⁵ tak k e.ř.⁹⁶ V občanském soudním řádu jsou tak zejména upraveny předpoklady výkonu rozhodnutí, zásady tohoto řízení, účastenství, činnost soudu před nařízením výkonu rozhodnutí, nařízení výkonu rozhodnutí, jeho provedení, zastavení a náklady.⁹⁷ V z.ř.s. jsou obsažena ustanovení o výkonu rozhodnutí ve věcech nezletilých (s výjimkami vymáhání výživného a majetkové exekuce na nezletilé). Exekučním řádem byla s účinností od 1.1.2001 zavedena v českém právním prostředí dvojkolejnost výkonu rozhodnutí, kdy tento předpis rozdělil působnost při výkonu rozhodnutí mezi soudy a soudní exekutory. Jak však bylo řečeno již výše, je o.s.ř. subsidiárně použitelné i pro případy výkonu rozhodnutí dle e.ř a to v případě, kdy exekuční řád sám konkrétní úpravu nemá a danou situaci sám nereguluje. Na řadě míst dokonce exekuční řád odkazuje na použití o.s.ř.⁹⁸. Naopak specifická exekučního řízení a účasti osoby exekutora v něm si vyžádala též řadu ustanovení a procesních institutů, která o.s.ř. neupravuje.⁹⁹

Z terminologického hlediska jsou pro pojmenování řízení o výkon rozhodnutí používány názvy řízení vykonávací (výkon rozhodnutí) a řízení exekuční (exekuce). Oba pojmy můžeme v českém právním prostředí označit za pojmy tradiční a budou i v této práci užívány jako termíny obecné. Nicméně vzhledem k významovým posunům těchto termínů, způsobených jednak zavedením dvojkolejnosti tohoto řízení i postupnými

⁹⁵ Viz §1 odst. 2 z.ř.s.

⁹⁶ Viz § 52 odst.1 e.ř.

⁹⁷ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.831.

⁹⁸ Srov. např. § 60, 65, 69, 71 a 73 e.ř.

⁹⁹ Blíže k subsidiárnímu užití o.s.ř. na exekuční řízení viz např. Kasíková, M. a kol.: Komentář. s.324 an.

změnami procesních předpisů, bude někdy nutné tyto termíny rozlišovat. V takovém případě bude čtenář vždy na nutnost rozlišení těchto termínů předem upozorněn.

Závěrem si ještě dovoluji upozornit na existenci jiných specializovaných vykonávacích řízení v českém právním řádu. Těmito řízeními jsou např. vykonávací řízení trestní,¹⁰⁰ či správní¹⁰¹ a daňová exekuce¹⁰². Případné střety exekucí vedených dle těchto i civilních procesních předpisů vztahujících se na výkon rozhodnutí řeší zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí.

2 Obecně k vykonávacímu řízení

Jak vyplývá již z definice vykonávacího řízení, jedná se o řízení, které má jasně vymezený účel, a sice vymození oprávněného nároku věřitele (oprávněného) vůči povinnému, který dobrovolně neplnil.

Je nutné říci, že ve většině případů je povinnost uložena soudem v rámci řízení nalézacího splněna dobrovolně a není nutné vést řízení o výkon rozhodnutí. Z tohoto jasně vyplývá též další vlastnost popisovaného druhu řízení a sice jeho fakultativnost, kdy vykonávací řízení je zahájeno pouze v případě, že nebylo řádně a včas plněno a nedošlo tak k naplnění práva.

Aby došlo k nařízení výkonu rozhodnutí, musí však být splněny i další předpoklady.

Prvním z nich je existence formálně i materiálně vykonatelného exekučního titulu, ve kterém je jednoznačně a nepochybně určen nárok, který má být v tomto řízení vymožen¹⁰³. Exekuční titul nesmí být již soudem při nařizování výkonu rozhodnutí přezkoumáván, doplňován ani opravován.¹⁰⁴ Exekučním titulům bude v této práci věnována samostatná kapitola, a proto se jimi na tomto místě již blíže zabývat nebudu.

Dalším předpokladem pro nařízení výkonu rozhodnutí je návrh oprávněného. Zatímco následný průběh výkonu rozhodnutí je ovládán zásadou oficiality a nejsou tedy

¹⁰⁰ Srov. § 315 an. t.ř.

¹⁰¹ Srov. § 103 an. s.ř.

¹⁰² Srov. § 177 an. d.ř.

¹⁰³ Srov. § 261 a §261a o.s.ř.

¹⁰⁴ Winterová, A., Macková, A. a kol: Civilní právo procesní. Část druhá, s. 15 a 16.

nutné jakékoli úkony oprávněného, aby řízení směřovalo ke svému účelu, je počátek tohoto řízení plně ovládná zásadou dispoziční. Prvotní impuls k zahájení výkonu rozhodnutí tedy musí vždy dát oprávněný svým návrhem, ve kterém též vymezí rozsah požadovaného plnění (oprávněný se může např. rozhodnout, že bude požadovat pouze část nárokovatelného plnění). Tento návrh oprávněného musí při soudním výkonu rozhodnutí splňovat jednak obecné náležitosti ve smyslu § 42 odst. 4 o.s.ř. a dále též zvláštní náležitosti dle § 261 o.s.ř., při výkonu rozhodnutí formou exekuce dle e.ř. jsou obsahové náležitosti návrhu stanoveny § 38 e.ř.

Posledním předpokladem pro nařízení výkonu rozhodnutí je existence odpovídajícího způsobu výkonu, neboť dle § 257 o.s.ř. je možné nařídit a provést výkon rozhodnutí pouze způsoby uvedenými v zákoně.¹⁰⁵ Výčet a úprava způsobů výkonu rozhodnutí jsou obsaženy zejména v o.s.ř. v § 276 an., tato úprava je také subsidiárně použitelná pro úpravu způsobů exekuce obsaženou v e.ř. § 58 an. Vyčleněny jsou z této úpravy pouze výkony rozhodnutí týkající se ochrany proti domácímu násilí a péče soudu o nezletilé (s výjimkou vymáhání výživného), které se od 1.1.2014 přesunuli do z.ř.s. (§ 492 až 513).¹⁰⁶

Vykonávací řízení můžeme rozdělit do dvou až tří fází.

V první fázi, nařízení výkonu rozhodnutí, jde o to, aby soud na návrh oprávněného ověřil naplnění všech výše uvedených předpokladů pro nařízení výkonu rozhodnutí. Pokud jsou všechny předpoklady splněny, vydá soud usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí (a případně též pověří soudního exekutora).

Následuje druhá fáze tohoto řízení, která spočívá v samotném provedení výkonu rozhodnutí dle jednoho či více způsobů upravených zákonem. Na této fázi se podílejí jednak soudní osoby (soud, vykonavatel, exekutor) a případně též třetí osoby, např. poddlužník. Na konci této fáze má dojít k vymožení plnění.

Třetí – fakultativní – fází řízení je rozvrh výtěžku, v případě, že má být z vymoženého plnění uspokojeno více věřitelů. V tomto případě jsou procesními předpisy upravena pravidla pro rozdělení.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.831.

¹⁰⁷ Srov. např. 337c o.s.ř.

První dvě popisované fáze svou strukturou odpovídají řízení spornému, kdy proti sobě stojí dvě strany (oprávněný a povinný). Rozvrhové řízení má strukturu řízení nesporného.¹⁰⁸

Právní úprava všech částí vykonávacího řízení je obsažena jednak v o.s.ř., jakožto předpisu obecném, a dále též v e.ř. V mnohém se právní úprava obsažená v těchto předpisech překrývá či se subsidiárně využije o.s.ř. pro věci v exekučním řádu neupravené. Nicméně existují zde jisté významné odlišnosti vedení výkonu rozhodnutí v případě soudního výkonu a v případě exekučního řízení. Vzhledem k tématu této práce však není nutné uvádět si zde podrobné rozlišení soudního výkonu rozhodnutí dle o.s.ř. a exekuce dle e.ř. Odlišnosti významné pro účel této práce budou uvedeny pouze v rámci následujících kapitol.

3 Zásady výkonu rozhodnutí

Vzhledem ke specifickému průběhu i účelu vykonávacího řízení, je tento druh civilního řízení ovládan i odlišnými zásadami.

Nutné je však říci, že i toto řízení se stále musí pohybovat v právním rámci práva na spravedlivý proces, včetně ústavně a mezinárodně právně zakotvených institutů ochrany nezletilého tak, jak bylo popsáno v části první.

Níže si tedy dovolím popsat již jen zásady, které jsou specifické pro výkon rozhodnutí a případně je doplním vlastní úvahou, jakým způsobem se promítají v případě, že je výkon rozhodnutí veden proti nezletilému.

3.1 Zásady dispoziční a oficiality

Tato zásada se uplatní zejména při zahájení vykonávacího řízení a při stanovení jejího rozsahu. V případě exekučního řízení dle e.ř. se dispoziční zásada uplatní i při volbě exekutora, kdy oprávněný může volit ze všech exekutorů činných v rámci české republiky a omezen je pouze v případě vyloučení soudního exekutora pro podjatost. Co se týče zahájení řízení a určení rozsahu exekuce, bylo již výše nastíněno, že vykonávací řízení

¹⁰⁸ Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.17.

lze zahájit pouze na návrh oprávněného.¹⁰⁹ Ten také ve svém návrhu určí rozsah vymáhaného plnění. Tímto je však dispoziční právo oprávněného, co se týče postupu v řízení, téměř vyčerpáno a nadále řízení ovládá zásada oficiality.

Ze zásady oficiality vyplývá povinnost soudu a soudního exekutora konat tak, aby byl naplněn účel a smysl řízení, a plnění požadované oprávněným bylo vymoženo co možná nejrychleji (srov. §46 odst. 1 e.ř.). Soud a soudní exekutor tak postupují v řízení již bez dalších úkonů účastníků.¹¹⁰

3.2 Zásada hospodárnosti

Tato zásada se vztahuje zejména na postup exekutora či soudního vykonavatele a na dopady jejich činnosti na celkové náklady výkonu rozhodnutí.

Soudní vykonavatel i exekutor mají povinnost v řízení postupovat efektivně a co nejrychleji tak, aby se zbytečně nezvyšovali náklady exekuce, či vymáhaná částka ve formě úroků z prodlení, které stále narůstají.

Pro soudní exekutory tato povinnost vyplývá z §46 odst. 1 e.ř., co se týče soudních vykonavatelů můžeme ji dovodit z §6 o.s.ř.

V případě, že v řízení není postupováno rychle a účelně, díky čemuž vznikne některému z účastníků škoda, může ji tento účastník následně vymáhat jako odškodnění od státu podle OdpŠk. Odpovědnost státu za průtahy v řízení je objektivní. Jestliže k průtahům v řízení či k nesprávnému úřednímu postupu došlo ze strany exekutora, odpovídá tento pouze za zavinění ve formě přinejmenším nevědomé nedbalosti. Objektivní odpovědnost státu tím však není nijak dotčena. Exekutorovi lze také zřejmě podle §174a zákona o soudech a soudcích na návrh účastníka nařídit, aby provedl konkrétní úkon v určené lhůtě.¹¹¹

V případě neodůvodněné nečinnosti exekutora v řízení, je možné nejen zahájit s ním kárné řízení, ale též může dojít ke změně exekutora podle §44b e.ř. Ústavní soud také může exekutorovi i soudnímu vykonavateli (prostřednictvím soudu) v případě

¹⁰⁹ Výjimku z tohoto pravidla představují pouze vykonávací řízení upravená v z.ř.s. Srov. § 492, § 497 a § 502 z.ř.s.

¹¹⁰ Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.25 a 26.

¹¹¹ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.10.

neodůvodněné nečinnosti zakázat, aby pokračoval v porušování práva účastníka na projednání věci bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst.2 Listiny).¹¹²

Jednou z podstatných situací, kdy se zásada hospodárnosti ve vykonávacím řízení uplatní, je při spojování více exekucí do jednoho řízení dle § 37 odst.3 e.ř., či při zaslání výzvy dle 46 odst.6 e.ř.

Závěrem k této zásadě je ještě nutné říci, že přestože se požadavek na hospodárnost řízení uplatní zejména při činnosti soudu či soudního exekutora, mohou v řízení nastat i situace, kdy je oprávněný tím, kdo zbytečně vymáhání pohledávky protahuje, se soudem či soudním exekutorem nespolupracuje a způsobuje tak na straně povinného zvýšení nákladů. V této situaci by však měl být právě oprávněný tím, kdo ponese důsledky svého jednání a zároveň i riziko nevyřízení celé či části své pohledávky.

V případě průtahů řízení způsobených povinným je tento vždy tím, kdo nese následky. Pokud se však jedná o případy popsané v předchozí části této práce, kdy nezletilým povinným nebylo řádně doručováno ani nebyly v řízení správně zastoupeni, v důsledku čehož došlo k neplnění závazků ze strany nezletilých, nelze tento nedostatek řízení dávat nezletilému k tíži. Jednalo by se o pochybení soudu a soudního exekutora.

Otázkou tak pouze zůstává, kdo by měl nést tíži důsledků délky řízení v případě, že je vedeno proti nemajetnému nezletilému, který nemá možnost se svou situací, právě z důvodu nedostatku věku, cokoliv udělat, řízení však není pro nemajetnost nezletilého zastaveno, protože je pravděpodobné, že se situace nezletilého v budoucnu zlepší. Této problematice se však budu věnovat v rámci kapitoly týkající se nákladů výkonu rozhodnutí.

3.3 Zásady legálního a arbitrárního pořádku

Zásada legálního pořádku spočívá ve velmi úzce vymezeném rozsahu pro samostatnou úvahu soudu či soudního exekutora, jaké úkony má provádět, či jak má dále v řízení postupovat. Tato zásada se však uplatní zejména u jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí, kde je postup jejich provedení jasně dán zákonem.

¹¹² Kasíková, M. a kol.: Komentář. s. 290.

Naopak zásada arbitrárního pořádku, se uplatní v rámci řešení obecných otázek vykonávacího řízení, typicky při dokazování nebo při rozhodování o odkladu či zastavení výkonu rozhodnutí, resp. exekuce¹¹³.

3.4 Zásada ochrany povinného

Jedná se o rozšíření obecného principu přiměřenosti, které nám říká, že v průběhu výkonu rozhodnutí nemá být do práv povinného zasahováno více, nežli je nezbytně nutné k dosažení cíle tohoto řízení. Při vymáhání nuceného splnění povinnosti povinným nesmí být užito nepřiměřených opatření.

K zajištění ochrany povinného tak slouží např. stanovení pořadí způsobů výkonu rozhodnutí tak, jak mají být postupně užity k vymožení plnění. Pokud je tedy možné užít méně zasahující způsob výkonu rozhodnutí (např. příkázání pohledávky z účtu povinného), je nutné mu dát přednost před způsobem více zásahovým (např. prodej nemovitosti). V případě soudních exekutorů je tato povinnost vyvozována z §58 e.ř., u soudního výkonu rozhodnutí, kde způsob provedení výkonu rozhodnutí určuje oprávněný, má soud právo oprávněného v případě nevhodnosti jeho volby omezit.

S vhodným zvolením způsobu provedení exekuce také souvisí přiměřenost vzhledem k poměru výše závazků povinného a ceny předmětu, z něhož má být splnění závazků dosaženo. Jednalo by se například o situaci, kdy by bylo pro závazek ve výši 2.000,-Kč prodáno auto povinného v ceně několika set tisíc korun, přestože mohl být prodán jiný majetek povinného, který by byl dostatečný pro uspokojení dluhu, např. televize.

Dalšími příklady ochrany povinného v řízení jsou kupříkladu taxativní vymezení způsobů vedení exekuce, stanovení částek, které nesmí být povinnému sraženy při výkonu rozhodnutí formou příkázání pohledávky a srážek ze mzdy, zákonem vymezené věci, které při výkonu prodejem movitých věcí, nesmí být povinnému odebrány (v případě nezletilých se jedná specificky i o věci sloužící ke vzdělání a hračky¹¹⁴) atd.

¹¹³ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.833.

¹¹⁴ Viz § 322 odst. 2 písm. c.) o.s.ř.

Princip ochrany povinného je však vždy nutné vykládat a uplatňovat v kontextu efektivity vedení výkonu rozhodnutí. Nelze tedy na základě ochrany povinného zmařit účel tohoto řízení.

Od principu ochrany povinného je také nutné odlišit možnost uplatnění procesních práv povinného, plynoucí mu z práva na spravedlivý proces a jeho procesního postavení, jakožto účastníka řízení. Jedná se např. o právo povinného podat návrh na zastavení či odklad výkonu exekuce, podat odvolání či odporovou žalobu, a dále také s tím související poučovací povinnost soudu, aby mohl svých procesních práv využít.¹¹⁵

V souvislosti s obecnou ochranou povinného v exekučním řízení si dovoluji též upozornit na nutnost zvláštní ochrany nezletilých, která byla zpracována v části první této práce. Jedná se zejména o instituty správného zastoupení a práva nezletilého na informace o řízení, které je proti němu vedeno. V případě, že nebudou tato práva nezletilého v řízení naplněna, není mu ani dána možnost k uplatnění výše uváděné obecné ochrany povinného a je tak zasaženo do jeho práva na spravedlivý proces.

3.5 Zásady pořadí, přednosti a proporcionality při řešení souběhu více pohledávek oprávněných

V případě existence více pohledávek oprávněných nám zákon dává jasný návod, jakým způsobem jednotlivé pohledávky rozlišit a uspokojit.

V rámci exekučního řízení jsou tak rozeznávány jednak pohledávky různých vlastností, kdy zákonodárce jasně upřednostňuje uspokojení některých z nich před ostatními.¹¹⁶ Klasifikace těchto pohledávek pak může při jednotlivých způsobech rozhodnutí dosáhnout různé intenzity, od dvou tříd při výkonu srážkami ze mzdy po sedm tříd při postižení závodu.

Dalším kritériem určující pořadí pohledávek je zohlednění časového pořadí přihlášení pohledávek¹¹⁷, kdy právo přiznává lepší postavení oprávněnému, který při souběhu stejných pohledávek podal návrh k nařízení výkonu rozhodnutí dříve.

¹¹⁵ Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.26.

¹¹⁶ Srov. např. § 280 odst. 2 o.s.ř. (přednostní uplatnění pohledávek výživného při výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy) či § 337c o.s.ř.

¹¹⁷ Srov. např. 280 odst. 3 o.s.ř.

V případě souběhu více pohledávek a nedostatku vymoženého plnění, je přistoupeno k jejich poměrnému uspokojení ve výši odpovídající jejich vzájemnému poměru s tím, že některé přednostní pohledávky mohou mít ještě jiný specifický režim.¹¹⁸

3.6 Zásada ochrany práv třetích osob

Při výkonu rozhodnutí lze postihovat pouze majetek a práva povinného a nikoliv třetích osob. Pouze ve výjimečných případech zákon připouští, aby byly v rámci tohoto řízení postiženy i jiné osoby např. majetek manžela povinného, majetkový podíl spoluvlastníka či společníka apod.

Zákon stanoví, kdy je povinností dbát práv třetích osob zatížen soud výkonu rozhodnutí či exekutor, a kdy se musí postižená třetí strana proti zásahu bránit sama např. podáním vylučovací žaloby dle § 267, nebo jiné exekuční žaloby či návrhem na vyloučení věci ze soupisu. V případě, že je postiženou třetí stranou nezletilý, měl by tato jeho práva bránit jeho zákonný zástupce či opatrovník.

4 Exekuční tituly

Základní podmínkou nařízení a vedení řízení o výkon rozhodnutí je existence listiny, která byla vydána příslušným orgánem a ukládá povinnému povinnost plnit, případně listiny, ve které na sebe dlužník dobrovolně převzal povinnost plnit a souhlasil s nuceným výkonem, pokud tak neučiní. Tyto listiny se pro potřeby vykonávacího řízení nazývají titulem pro výkon rozhodnutí či exekučním titulem.

4.1 Druhy titulů

V rámci civilního vykonávacího řízení existují tři skupiny titulů pro výkon rozhodnutí či exekučních titulů, které vyplývají ze zavedené dvojkolejnosti výkonu rozhodnutí. Jedná se o tituly vykonatelné pouze soudním výkonem rozhodnutí, tituly vykonatelné výhradně v řízení exekučním dle e.ř. a o tituly vykonatelné oběma způsoby výkonu rozhodnutí.

¹¹⁸ Srov. např. § 280 o.s.ř.

Tituly pro výkon rozhodnutí jsou vymezeny v § 274 o.s.ř., tituly pro exekuci v § 40 e.ř. V řadě případů se však překrývají. Pro přehlednost tedy vždy u každého z níže popsaných titulů uvedu, ke které z těchto tří kategorií patří.

Některé z níže představených titulů mají pro problematiku řešenou v této práci větší význam nežli tituly jiné. U těch méně významných si tedy dovoluji jen jejich stručné představení, významné pak rozeberu právě s ohledem na jejich dopad.

Titulem pro výkon rozhodnutí či exekučním titulem tedy jsou:

4.1.1 Vykonatelná rozhodnutí soudu

V rámci tohoto titulu je možné vymáhat rozsudky, usnesení, platební rozkazy, elektronické platební rozkazy, evropské platební rozkazy, a směnečné a šekové platební rozkazy, vydané v rámci občanského soudního řízení. Jedná se nejen o rozhodnutí vydaná v nalézacím řízení dle části třetí o.s.ř., ale i o rozhodnutí vydaná v rámci tzv. činnosti soudu před zahájením řízení, či rozhodnutí vydaná v rámci řízení dle části páté o.s.ř., rozhodnutí v řízeních o řádných či mimořádných opravných prostředcích, ale i rozhodnutí vydaná v rámci samotného vykonávacího řízení, pokud obsahují vykonatelné výroky (např. rozhodnutí o nákladech výkonu rozhodnutí).

Může se také jednat o rozhodnutí dle jiného právního předpisu, nežli je o.s.ř., např. usnesení určující náklady exekuce podle § 89 e.ř., či rozhodnutí dle soudního řádu správního. Podmínkou, aby se jednalo o tento titul je, že rozhodnutí musí přiznávat právo konkrétní osobě či zavazovat k povinnosti nebo postihovat majetek konkrétní osoby.¹¹⁹ Nesmí tedy například jít o rozhodnutí o osobním stavu (rozvod, osvojení, prohlášení za nezvěstného apod.), o rozhodnutí nahrazující projev vůle a další, které neleze z povahy věci vymáhat.

Tyto exekuční tituly lze až na výjimky vymáhat jak prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí, tak exekucí. Exekucí nelze vymáhat rozhodnutí, jejichž výkon je upraven v §492-510 z.ř.s., kde jsou vzhledem ke specifčnosti vynucovaných povinností stanoveny zvláštní postupy, které exekuční řád neupravuje. Soudní výkon těchto rozhodnutí je tak jedinou možnou cestou.¹²⁰

¹¹⁹ Kasíková, M. a kol.: Komentář. s. 210.

¹²⁰ Blíže k problematice těchto řízení např. výklad v Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.161 an.

Co se týče tématu nezletilých povinných, které je předmětem této práce, dovolím si u tohoto titulu výkonu rozhodnutí zmínit problematiku jízd tzv. „na černo“ v hromadných dopravních prostředcích. Jedná se sice spíše o problém vznikající v rámci řízení nalézacího, nicméně s dopady na následný výkon rozhodnutí.

Obecně se jedná zejména o situace, kdy je nezletilé dítě přistiženo v hromadném dopravním prostředku bez platného jízdního dokladu a následně nezaplatí pokutu. Proti nezletilému je zahájeno řízení, ve kterém je původní pohledávka navýšena o soudní poplatky a náklady zastoupení. V případě že je v dané věci nakonec nařízena exekuce či výkon rozhodnutí, navýší se tyto poplatky ještě o náklady vykonávacího řízení či exekuce. Dle ustálené judikatury Ústavního soudu je dítě ve věku 12 let již plně schopno posoudit následky jednání jízdy bez platného jízdního dokladu.¹²¹ I pokud bychom tento názor Ústavního soudu uznali jako správný, domnívám se, že v těchto případech nemá být zkoumána pouze schopnost dítěte pochopit význam jízdy „načerno“, ale mají být zejména zkoumány skutečnosti, které dítě k tomuto kroku vedly a jestli je zde vůbec možné spatřovat zavinění na straně dítěte. Půjde zejména o situace, kdy je zanedbávána vyživovací povinnost ze strany rodičů, kdy tito ani nedají dítěti peníze na jízdné do školy, či případy, kdy dítě jede v dopravním prostředku s rodičem a ten jízdné nezaplatí.

Soudy by měly vždy přistupovat k řízením vedeným s nezletilými individuálně a posuzovat, zda zde nedošlo k porušení povinností na straně zákonných zástupců, či zda byl vůbec nezletilý v dané situaci způsobilý právně jednat. Nicméně toto je problematika nalézacího řízení.

Problémy, které se však v souvislosti s jízdami „načerno“ vyskytli i v následných řízeních vykonávacích, jsou zejména s doručováním a informováním nezletilých o tom, že je proti nim řízení vedeno, a také velice časté nedostatečné zastoupení nezletilých v řízeních jejich zákonnými zástupci, kteří se ve věci nijak neangažují a pouze přebírají poštu. V současné době se touto problematikou zabýval i Ústavní soud.¹²²

¹²¹ Otázkou však zůstává, jestli tuto schopnost dítěte můžeme dovozovat i u dětí mladších (srov. např. medializovaný případ sedmi letého dítěte, který byl společně se svou matkou přistižen při jízdě na černo. V rozsudku odsuzujícím dítě k zaplacení pokuty bylo jasně řečeno, že jeho totožnost byla zjištěna z občanského průkazu matky. Dostupné též na < <http://www.penize.cz/dluhy/290966-mam-jedenact-roku-a-exekuci-na-krku-dluhova-masinerie-drti-deti-bez-rodicu> >).

¹²² Srov. nález sp.zn. II.ÚS 2748/15 ze dne 31.6.2016 či nález sp.zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014.

V případě, že je dítě, proti kterému je vedena exekuce, umístěné v dětském domově, je dle mého názoru chybou zejména soudu, který tuto informaci o situaci nezletilého má, že nejmenuje dítěti opatrovníka.

Pokud je dítě již dostatečně vyspělé, což, dle již zmiňované judikatury ústavního soudu, nejméně ve věku 16 let je, měli by jak soud výkonu rozhodnutí, tak exekuční soud či soudní exekutor, komunikovat, informovat a poučovat i přímo nezletilého. V případě, že se tak neděje, jedná se o porušení práva dítěte na spravedlivý proces. Zároveň je tím také možné v některých případech dovodit porušení zásad ochrany povinného a hospodárnost řízení, když by dítě, které se o nařízení mohlo včas dozvědět, například disponovalo dostatečnými prostředky na zaplacení dlužné částky. Díky liknavosti soudu v nalézacím řízení a při následném nařízení výkonu rozhodnutí, však ani nedostane možnost dlužnou částku uhradit. V případě nařízení exekuce pak můžeme stěžít mluvit o řádném doručení výzvy dle § 46 odst.6 e.ř., která by dala povinnému nezletilému možnost hradit nižší náklady exekuce.

Takovéto nedostatky způsobující porušení práv nezletilých mohou být ve svém důsledku důvodem pro zastavení výkonu rozhodnutí dle §268 odst. 1 písm. h.) o.s.ř.¹²³

4.1.2 Vykonatelná rozhodnutí soudů a jiných orgánů činných v trestním řízení, pokud přiznávají právo nebo postihují majetek

V případě tohoto titulu, který je vykonatelný jak formou soudního výkonu rozhodnutí, tak exekucí, se bude nejčastěji jednat o výroky přiznávající náhradu újmy přiznané v trestním adhezním řízení.

Pouze formou exekuce je možné vymáhat peněžité nároky přiznané v trestním řízení státu (náhrada nákladů řízení, pořádková pokuta atp.), jedná se totiž o pohledávky státu, při jejichž správě je postupováno dle d.ř.¹²⁴ Soudní výkon rozhodnutí však nelze nařídit u titulů vykonatelných v daňovém či správním řízení.¹²⁵ Exekuční řád však takové omezení neobsahuje a je tedy možné tyto tituly vymáhat i cestou exekuce.

¹²³ Viz výklad k tomuto ustanovení v SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.946 an.

¹²⁴ Srov. např. § 152a t.ř.

¹²⁵ Viz § 251 odst. 2 o.s.ř.

V případě že však výkon některých rozhodnutí svěřuje t.ř. jiným orgánům (typicky např. policii) nelze tato rozhodnutí považovat za tituly k jakémukoli z druhů civilního výkonu rozhodnutí.¹²⁶

Pokud se však jedná o tituly vykonatelné soudním výkonem rozhodnutí či exekucí, musíme mít na paměti, že jsou to tituly vzešlé z řízení, které je možné vést proti nezletilému až v okamžiku, kdy je mu alespoň patnáct let a v průběhu těchto řízení je s nezletilým plně komunikováno. Je tedy nepředstavitelné, aby při následném výkonu rozhodnutí či exekuci bylo komunikováno výhradně se zákonnými zástupci nezletilého a on samotný nebyl o stavu řízení nadále informován. V případě, že tedy soud výkonu rozhodnutí či exekuci budou při výkonu rozhodnutí jednat pouze se zákonnými zástupci nezletilého, bude se jednat o porušení práv nezletilého. Řízení může být opět zastaveno z důvodu uvedeného v § 268 odst. 1 písm. h.) o.s.ř., pro pochybení při nařízení výkonu rozhodnutí či pro rušivé okolnosti při provádění jeho výkonu.¹²⁷

4.1.3 Vykonatelná rozhodnutí soudů ve správním soudnictví

Tento druh titulů je samostatně vymezen pouze v rámci výčtu § 274 odst. 1 o.s.ř., nicméně v rámci výčtu titulů obsaženém v e.ř. jej můžeme zařadit pod soudní rozhodnutí zmíněná v § 40 odst. 1 písm. a.).

Soudní výkon těchto rozhodnutí je možný pouze pokud jimi byla uložena povinnost k plnění a zároveň se nejedná o rozhodnutí vykonatelná dle d.ř. V případě výkonu rozhodnutí formou exekuce odpadá druhé uvedené omezení, soudní exekutor tak může např. provádět exekuci i pro náhradu nákladů řízení státu dle § 60 s.ř.s.

V případě, že je rozhodnutím ve správním soudnictví uložena povinnost správnímu orgánu, je dle § 63 s.ř.s. pro výkon rozhodnutí povinným stát, za který jedná příslušná organizační složka, dále fyzická nebo právnická osoba, pokud jí bylo svěřeno rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti veřejné správy, anebo veřejnoprávní korporace (územní samosprávný celek), byla-li povinnost uložena orgánu územního samosprávného celku.¹²⁸

¹²⁶ Srov. Kasíková, M. a kol.: Komentář. s. 211.

¹²⁷ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.946.

¹²⁸ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.961.

4.1.4 Vykonatelná rozhodnutí rozhodčích komisí a smíry jimi schválené

Dle Winterové se jedná o tituly, které se opíraly o znění zákoníku práce účinné do 31.1.1991 a tituly pro výkon rozhodnutí na základě čl. III bodu 7 písm. b.) novely o.s.ř. provedené zákonem č.519/1991 Sb.¹²⁹

4.1.5 Vykonatelná rozhodnutí státních notářství a dohody jimi schválené

Jedná se o rozhodnutí státních notářství podle zákona č.95/1963 Sb., o státním notářství a řízení před státním notářstvím, zejména pak o rozhodnutí vydaná v dědickém řízení.

Státní notářství ukončila svou činnost k 31.12.1992, rozhodnutí a jimi schválené dohody jsou však stále titulem pro výkon rozhodnutí a dle § 40 odst. 1 písm. f.) e.ř. jsou i vykonatelnými exekučními tituly.

4.1.6 Notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti sepsané podle zvláštních zákonů

Jedná se o zvláštní druh notářských zápisů sepsovaných dle § 62 an. n.ř. resp. dle § 71a, §71b a 71c n.ř.

Podstatou těchto typů zápisů je, že pokud nebude smluvená či uznaná povinnost k plnění řádně a včas splněna, může být podle takového zápisu nařízen a proveden soudní výkon rozhodnutí automaticky, resp. exekuce. (titul je vykonatelný oběma způsoby výkonu rozhodnutí), oprávněný tedy nemusí nejprve svůj nárok uplatnit v nalézacím řízení, ale může žádat o nařízení výkonu rozhodnutí již přímo z titulu tohoto notářského zápisu.¹³⁰

Osobně se domnívám, že notářský zápis se svolením k vykonatelnosti nelze sepsat, pokud by se na jeho základě měl stát povinným nezletilý, nebo pouze v případě, že k tomuto jednání nezletilého dá souhlas soud.

Jednou z náležitostí notářského zápisu je prohlášení účastníka o jeho způsobilosti k tomuto jednání. Z povahy tohoto prohlášení je nemožné, aby jej učinil za nezletilého zákonný zástupce. Pokud by toto prohlášení nezletilý přesto učinil, měl by jej notář zápis

¹²⁹ Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.29.

¹³⁰ Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.29.

sepisující považovat za neplatné, neboť se domnívám, že k takovému závazku nezletilý dostatečnou způsobilost nemá.

U notářských zápisů týkajících se poručení pro případ smrti, můžeme sice dle § 1526 o.z. dovést dostatečnou způsobilost k jejich sepsání u nezletilých, kteří dovršili patnácti let věku, nicméně dopady, tohoto druhu notářských zápisů na nezletilého nelze srovnat s dopady notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti, které umožňují mnohem větší zásah do majetkových práv nezletilého.

Pokud soudy nepřiznávají ani sedmnáctiletým nezletilým dostatečnou vyspělost k samostatnému jednání v řízení¹³¹, lze jen těžko připustit, aby se nezletilý mohl prostřednictvím notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti vzdát svého práva na projednání věci v nalézacím řízení a dát souhlas k automatickému přistoupení k výkonu rozhodnutí.

Bylo by možné připustit situaci, kdy k sepsání tohoto typu notářského zápisu v neprospěch nezletilého přivolí soud na základě ustanovení § 36 o.z. Dle tohoto ustanovení zákona není nezletilý nikdy způsobilý jednat samostatně v záležitostech, kde by i jeho zákonný zástupce potřeboval přivolení soudu. Z § 898 o.z. je zřejmé, že k takovýmto jednáním bude patřit i nakládání s jměním dítěte v nikoliv běžných záležitostech, které může mít v budoucnu poměrně zásadní dopad do majetkové sféry nezletilého. Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti dle mého názoru rozhodně takovým nakládáním se jměním nezletilého je. Soud by k tomuto jednání nezletilého měl dát souhlas pouze ve výjimečných případech, kdy zavázání se nezletilého tímto způsobem je v jeho zájmu a slouží ku jeho prospěchu.

V praxi si neumím mnoho takových situací představit, nicméně jsou samozřejmě možné. Obecně se však domnívám, že ve významné většině případů by nemělo být nezletilému umožněno notářské zápisy se svolením k vykonatelnosti, které by jej stavili v případě neplnění závazku do postavení povinného, uzavřít.

4.1.7 Vykonatelná rozhodnutí a jiné exekuční tituly orgánů veřejné moci

V rámci výkladu k tomuto druhu titulů bych chtěla řešit dva druhy rozhodnutí týkající se nezletilých.

¹³¹ Srov. např. nález ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014, bod 39.

Za prvé se jedná o případy, kdy jsou orgány veřejné správy vydávána rozhodnutí o pokutách za správní delikty a přestupky či rozhodnutí o nedoplatcích na daních nebo poplatcích, kde je oprávněným orgán veřejné moci. Tato rozhodnutí mohou být s ohledem na ustanovení § 251 odst.2 o.s.ř. vykonávána pouze formami civilní exekuce prováděné soudními exekutory, nebo exekucí daňovou.

V souvislosti s tímto typem titulů bych si dovolila rozebrat problematiku exekucí vedených proti nezletilým z titulu nezaplaceného poplatku za komunální odpad dle zákona o místních poplatcích¹³². Nechci na tomto místě řešit ústavnost a morálnost ustanovení tohoto zákona, která poplatníkem poplatku za svoz komunálního odpadu umožňovala obcím označit dítě, na kterém byly následně i vymáhány nedoplatky v případech, kdy rodiče za dítě tento poplatek nezaplatily. Jednalo se o děti bez ohledu na jejich věk, dokonce i o děti umístěné do dětských domovů, které se reálně ani v obci nezdržovali a měli zde jen hlášené trvalé bydliště na adrese svých zákonných zástupců.¹³³

Já bych se však chtěla zaměřit zejména na praxi obcí při vymáhání nedoplatků na poplatcích za komunální odpad. Obce totiž často přistupovali, namísto vymáhání těchto nedoplatků formou daňové exekuce, k jejich vymáhání exekutory dle e.ř.

Vzhledem k rozdílnosti ve výši nákladů těchto dvou druhů exekučního řízení, kdy náklady daňové exekuce jsou nepoměrně nižší než v případě exekuce prováděné soudním exekutorem, nebyl tento postup obcí v souladu s nejlepším zájmem dítěte.

Zároveň se domnívám, že v případě nařízení výkonu rozhodnutí a pověření soudního exekutora u těchto pohledávek, je možné spatřovat i pochybení exekučního soudu.

Dle mého názoru nebyly splněny zákonné předpoklady pro nařízení výkonu rozhodnutí a pověření soudního exekutora, když by takové nařízení nebralo ohled na

¹³² Zákon České národní rady č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích. Znění do přijetí novely č. 266/2015 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 55/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹³³ Uvedená problematika je z právního hlediska shrnuta např v: ŽIDEK, D., (2015): *Dítě jako poplatník poplatku za komunální odpad – aktuální vývoj*. Právní prostor. 24.08.2015. [Online], Dostupné na < <http://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/dite-jako-poplatnik-poplatku-za-komunalni-odpad-aktualni-vyvoj> >.

nejlepší zájem dítěte, který musí být při rozhodování orgánu státní moci vždy zohledněn. Samozřejmě, že v rámci exekučního řízení musíme zohledňovat nejen zájem nezletilého, ale zejména zájem oprávněného. Pokud bychom však poměřovali tyto dva zájmy v případě výkonu rozhodnutí pro plnění z pohledávek z poplatků za komunální odpad formou daňové exekuce či formou exekuce civilní, je nepochybné, že zájem oprávněného na vymožení jeho pohledávky by byl naplněn v obou případech, nicméně zájem nezletilého v podobě co nejnižších nákladů exekuce by byl naplněn pouze v případě exekuce dle d.ř.

Pokud tedy exekuční soud v těchto případech nařídí výkon rozhodnutí, není dle mého názoru takové rozhodnutí v souladu s mezinárodními předpisy ani Listinou zakotvenou zásadou ochrany nezletilého. Soud by měl postupovat dle § 43a odst. 6 e.ř. a udělit exekutorovi pokyn k zamítnutí návrhu. Tímto pokynem je exekutor vázán. Oprávněný se následně může domoci vymožení svých nároků cestou daňové exekuce.

Druhým typem rozhodnutí, která bych chtěla u tohoto druhu titulů zmínit, jsou rozhodnutí správního orgánu vydaná ve sporech mezi soukromoprávními subjekty.

Jedná se zejména o rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu ve sporech mezi spotřebiteli a poskytovateli telekomunikačních služeb.

V případě nezletilých se jedná o smlouvy uzavřené buďto samotnými nezletilými či jejich zákonnými zástupci. V současné době je v souvislosti s uzavíráním smluv s operátory zákonnými zástupci nezletilých, živě probírána problematika, kdy rodič uzavře jménem svého dítěte smlouvu s operátorem, aby dosáhl na výhodnější studentský tarif. Služby ale následně nevyužívá dítě nýbrž právě jeho zákonný zástupce. Když se pak zákonný zástupce rozhodne za poskytnuté služby neplatit, obrátí se operátor na Český telekomunikační úřad, který ve věci rozhodne.

Bohužel do nedávné doby, byla ještě rétorika úřadu taková, že dlužníkem ze smlouvy je nezletilý a nikoliv jeho zákonný zástupce. Po zásahu veřejného ochránce práv, na kterého se jeden z nezletilých v této věci obrátil, však český telekomunikační úřad svůj právní názor na věc přehodnotil.¹³⁴

¹³⁴ Viz např. Tisková zpráva veřejného ochránce práv z 11.10.2016 dostupná též na < <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/rodice-nesmi-zadluzovat-sve-deti/> > .

Nebudu se na tomto místě zabývat hmotně právním rozbohem této problematiky, chtěla bych však upozornit, že v případě výkonu rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu, se jedná o obdobnou situaci, jako v případě vymáhání poplatků za komunální odpad obcemi.

Rozhodnutí Českého telekomunikačního úřadu mohou být vymáhána buďto formou správní exekuce dle ustanovení § 103 an. s.ř., či formou exekuce civilní dle e.ř. Při porovnání výše nákladů exekuce vedené dle správního řádu a dle exekučního řádu dospějeme opět k tomu, že civilní exekuce je mnohem nákladnější. Při rozhodování exekučního soudu o nařízení exekuce by se tedy uplatnil stejný postup jako v případě vymáhání poplatků za komunální odpad.

4.1.8 Rozhodnutí orgánů Evropských společenství

V tomto případě půjde o rozhodnutí orgánů, kterými jsou Rada, Komise a Soudní dvůr Evropských společenství vydaná podle čl. 244 a 256 Smlouvy o založení Evropského společenství, pokud se jimi ukládá povinnost k peněžitému plnění osobám odlišným od státu. Můžeme sem dále také zařadit rozsudky Soudního dvora Evropských společenství v Lucemburku.¹³⁵

Tato rozhodnutí nelze vynucovat cestou exekuce, ale pouze soudním výkonem rozhodnutí.

4.1.9 Jiná vykonatelná rozhodnutí, schválení smíry a listiny, jejichž výkon připouští zákon

Jedná se o sběrnou kategorii titulů. Patří sem zejména vykonatelné rozhodčí nálezy, které jsou i jako zvláštní exekuční titul vymezeny v § 40 odst. 1 písm. c.) e.ř.; dále např. rozhodnutí cizozemských soudů, jsou-li splněny podmínky pro jejich uznání, evropský exekuční titul podle nařízení Rady (ES) Evropského parlamentu č. 805/2004, apod.¹³⁶

¹³⁵ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.961 a 962.

¹³⁶ Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.30.

4.2 Vykonatelnost titulů

Titulem pro výkon rozhodnutí či exekuci mohou být výše uvedená rozhodnutí pouze splňují-li několik podmínek, z nichž nejpodstatnější je vykonatelnost titulu.

Potvrzení vykonatelnosti na titulu vyznačuje orgán, který titul vydal. V případě, že se jedná o rozhodnutí orgánů Evropských společenství opatřuje je potvrzením vykonatelnosti Ministerstvo spravedlnosti České republiky.¹³⁷ U notářských zápisů se svolením k vykonatelnosti vyplývá jejich vykonatelnost přímo z jejich obsahu a nastává okamžikem uplynutí lhůty k plnění.¹³⁸

Potvrzením vykonatelnosti od příslušného orgánu však není pro soud nařizující výkon rozhodnutí závazné a ten dle § 275 o.s.ř. může vykonatelnost jakéhokoliv exekučního titulu přezkoumat jak po stránce formální, tak materiální.

Materiální stránkou vykonatelnosti je myšlena obsahová stránka titulu. Aby byl titul materiálně vykonatelný musí obsahovat přesnou individualizaci oprávněného a povinného, přesné vymezení práv a povinností k plnění, přesný rozsah a obsah plnění a přesně stanovenou lhůtu k plnění.¹³⁹ Pokud exekuční titul tyto náležitosti nespĺňuje, nemůže na jeho základě být nařízen výkon rozhodnut, resp. exekuce. Pokud by podle takového titulu výkon rozhodnutí nařízen byl, musí být výkon v každém stádiu řízení i bez návrhu zastaven podle §268 odst.1 písm. a) a §269 odst. 1 o.s.ř.¹⁴⁰

Z pohledu problematiky nezletilých nás však u exekučních titulů bude více zajímat otázka formální stránky jejich vykonatelnosti.

Při posuzování formální vykonatelnosti titulu se soud zejména zabývá otázkou, zda již uplynula lhůta pro dobrovolné plnění povinnosti stanovené v titulu, resp. zda titul nabyl právní moci.¹⁴¹

S právní mocí a vykonatelností rozhodnutí úzce souvisí problematika doručování nastíněná v části první kapitole 2.2.2.2. Lhůta k plnění začíná běžet až od okamžiku doručení rozhodnutí, či od nabytí právní moci rozhodnutí, která je ale také

¹³⁷ § 1 nařízení vlády č. 87/2005 Sb., kterým se stanoví orgán opatřující doložkou vykonatelnosti rozhodnutí orgánů Evropských společenství.

¹³⁸ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.961.

¹³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 21 Cdo 2020/98 ze dne 14.4.1999.

¹⁴⁰ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.883 a 884.

¹⁴¹ Viz § 160 o.s.ř.

vázána na správné doručení účastníkům řízení.

Soud, který nařizuje výkon rozhodnutí, vychází především z připojovaného stejnopisu rozhodnutí, opatřeného potvrzením o jeho vykonatelnosti (doložkou právní moci a vykonatelnosti dle § 261 odst. 2 o.s.ř.), popřípadě z potvrzení vykonatelnosti vyznačeného přímo na návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí (§ 261 odst. 3 o.s.ř.). Tento soud je však povinen v případě pochybností o nabytí vykonatelnosti rozhodnutí (i přes její vyznačení oprávněným orgánem) provést potřebná zjištění přímo ze spisu o řízení, v němž bylo vykonávané rozhodnutí vydáno. Zejména se jedná o zjištění týkající se řádného doručení rozhodnutí.¹⁴²

Pokud by soud zjistil nedostatky při doručování rozhodnutí, které by způsobily nenabytí vykonatelnosti takového rozhodnutí, je jistě na místě návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zamítnout. Uvedený nedostatek nemůže soud, který nařizuje výkon rozhodnutí, sám zhojit.¹⁴³

Pokud tedy v průběhu nalézacího řízení dojde k nedostatkům v zastoupení nezletilého či v doručování nezletilému a jeho informování, v důsledku kterých by nedošlo k nabytí vykonatelnosti exekučního titulu, je možné aby byly tyto nedostatky odhaleny až při přezkumu náležitostí exekučního titulu ze strany soudu výkonu rozhodnutí či exekučního soudu. Tento soud sice nemůže nedostatky vzniklé v nalézacím řízení zhojit, nicméně navrhané nařízení výkonu rozhodnutí, resp. exekuce, nenařídí.

V případě, že by tyto nedostatky vyšly najevo až v průběhu výkonu rozhodnutí, měl by soud i bez návrhu řízení zastavit dle § 268 odst. 1 písm. a) a § 269 odst. 1 o.s.ř.

5 Způsoby výkonu rozhodnutí

Způsoby výkonu rozhodnutí se dělí do dvou hlavních skupin na způsoby výkonu rozhodnutí pro peněžitá a nepeněžitá plnění.

Výčet způsobů výkonu rozhodnutí, resp. exekuce je taxativně uveden v § 257 o.s.ř. a §59 e.ř.

¹⁴² Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp.zn. Cpj 40/83 ze dne 30.12.1983, publikované ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, R 27/1984 civ., číslo sešitu 6/1984.

¹⁴³ SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.835.

Pro peněžitá plnění jsou možnými způsoby výkonu rozhodnutí:

1. dle § 258 odst. 1 o.s.ř.

- srážky ze mzdy
- příkázání pohledávky
- správa nemovité věci
- prodej movitých věcí
- prodej nemovitých věcí
- postižení závodu
- zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitým věcem

2. dle § 59 odst. 1 e.ř.

- srážky ze mzdy nebo jiných příjmů
- příkázání pohledávky
- prodej movitých a nemovitých věcí
- správa nemovité věci
- postižení závodu
- pozastavení řidičského oprávnění

Pro nepeněžitá plnění jsou možnými způsoby výkonu rozhodnutí dle § 258 odst. 2 o.s.ř. a § 59 odst. 2 e.ř.:

- vyklizení
- odebrání věci
- rozdělení společné věci
- provedení prací a výkonů¹⁴⁴

Při volbě způsobu výkonu rozhodnutí či exekuce se, vedle hlediska povahy vymáhaného plnění, rozlišuje i podle toho, zda se jedná o soudní výkon rozhodnutí či o exekuci. Pro vymáhání peněžitých plnění formou exekuce volí způsob exekuce exekutor.¹⁴⁵ V případě soudního výkonu rozhodnutí provádí volbu způsobu výkonu rozhodnutí oprávněný, který ji soudu navrhuje. Soud následně může volbu oprávněného korigovat v souladu s principem přiměřenosti a ochrany povinného. Jak je však patrné při

¹⁴⁴ Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.32 a 33.

¹⁴⁵ Viz § 58 odst. 3 e.ř.

soudním výkonu rozhodnutí se předpokládá obeznámenost oprávněného s majetkovou situací povinného. I z tohoto důvodu je soudní výkon rozhodnutí pro peněžitá plnění méně využívanou variantou a věřitelé spíše přistupují k exekuci.

Co se týče jednotlivých způsobů výkonu rozhodnutí z pohledu nezletilého, nenalezneme zde téměř žádná specifika. Za zmínku pouze stojí dvě záležitosti.

První z nich je skutečnost, kterou bychom si měli uvědomit v rámci výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy. Dle § 34 o.z. je závislá práce nezletilých mladších než patnáct let nebo nezletilých, kteří ještě neukončili povinnou školní docházku, zakázána. Tito nezletilí mohou vykonávat jen uměleckou, kulturní, reklamní nebo sportovní činnost. Z tohoto ustanovení jasně vyplývá, že ve většině případů u nezletilých mladších patnácti let nebude exekuce srážkami za mzdy možná.

Druhou záležitostí, kterou si v souvislosti se způsoby výkonu rozhodnutí dovolím zmínit, je ustanovení § 322 o.s.ř. vypočítávající, které věci nelze v rámci výkonu rozhodnutí prodejem movitých a nemovitých věcí postihnout.

S účinností od 1.9.2015 bylo toto ustanovení novelizováno, kdy kromě jiného v odst. 2 písm. c) vylučuje z výkonu rozhodnutí studijní a náboženskou literaturu, školní potřeby a dětské hračky. Zákonodárce tak dal jasně najevo svůj zájem na vzdělání svých občanů. Nově tedy nelze zabavit nejen učebnice, ale v případě, že je dítě studentem nějaké odborné školy, kde je nutné speciální vybavení, ani toto nepodléhá výkonu rozhodnutí.

V případě kategorie dětských hraček si však dokáží představit, že mohou vzniknout jisté interpretační problémy, kdy by se v případě koupě velmi drahých hraček jako např. elektroniky, mohly povinní cíleně vyhýbat výkonu rozhodnutí. Domnívám se, že v tomto případě by mohl soud dojít k názoru, že v těchto případech je možné výkon rozhodnutí prodejem těchto věcí provést.

6 Náklady výkonu rozhodnutí

Stejně jako jiná řízení jsou i výkon rozhodnutí či exekuce spojeny s náklady řízení.

V souvislosti s náklady řízení je nutné rozlišovat jednak jejich placení, tedy jejich vynaložení v průběhu řízení (soudem, exekutorem, oprávněným nebo jinými osobami) a jejich následné hrazení, které je v případě vykonávacího řízení nejčastěji uloženo povinnému.

Při vyčíslování nákladů řízení jsou významné rozdíly v případě soudního výkonu rozhodnutí a exekuce. Níže popíši, z čeho se skládají a jak se vypočítávají náklady řízení u obou těchto případů.

Při soudním výkonu rozhodnutí vyplývají náklady řízení z § 137 o.s.ř. a jedná se zejména o hotové výdaje oprávněného, soudní poplatek¹⁴⁶, odměna za zastupování a náklady spojené s prováděním výkonu rozhodnutí (např. náklady dražby, náklady spojené s odhadem ceny prodávané věci, odměna správce závodu, náklady vyklizení apod.)¹⁴⁷

Náklady exekučního řízení jsou vymezeny v § 87 an. e.ř. a dále též v prováděcích předpisech, zejména pak ve vyhlášce č. 330/2001 Sb. (dále jen „vyhláška“).¹⁴⁸ Tvoří je náklady exekuce a náklady oprávněného. Nákladem oprávněného mohou být např. jeho náklady na právní zastoupení v průběhu výkonu rozhodnutí. Mezi náklady exekuce řadíme následující položky:

- náhrada paušálně určených nebo účelně vynaložených hotových výdajů soudního exekutora – dle § 13 an. vyhlášky je paušální výše těchto nákladů stanovena částkou 3.500,- Kč. Pokud tyto náklady paušální částku převýší, náleží exekutorovi náhrada hotových výdajů v plné výši, tyto náklady je však již exekutor povinen prokázat. Náhrada zahrnuje zejména soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, úhrady osobám provádějícím přepravu zásilek, telekomunikační poplatky, odborná vyjádření, opisy, fotokopie a náhrady nákladů na vložení či získání dat z centrálních informačních systémů.
- náhrada za ztrátu času při provádění exekuce
- náhrada za doručení písemností
- odměna správce závodu
- náhrada nákladů správce závodu
- daň z přidané hodnoty, jsou-li soudní exekutor či správce závodu plátcí této daně

¹⁴⁶ Viz položka 21 sazebníku příloha zákona České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, v platném znění.

¹⁴⁷ Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá. s.56.

¹⁴⁸ Vyhláška č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem.

- odměna exekutora – obecná úprava odměny exekutora je zakotvena v § 90 e.ř., způsob jejího určení je upraven v § 5 an. vyhlášky. Rozdílně je zde upravena odměna za vymožení nepeněžitého plnění, která je stanovena buďto pevnou částkou nebo procentem z hodnoty věci, a odměna za vymožení peněžitého plnění, která je stanovena procentem z vymožené částky nezahrnující náklady exekuce a náklady oprávněného, nejméně však 3.000,- Kč¹⁴⁹.

Náklady exekuce mohou být sníženy, a to za předpokladu, že povinný zareaguje na výzvu soudního exekutora, zaslanou povinnému dle § 46 odst. 6 e.ř. Pokud na základě této výzvy povinný do 30 dnů od doručení výzvy zaplatí vymáhanou částku, či splní nepeněžitě plnění, odměna exekutora se dle vyhlášky snižuje u peněžitých plnění o 50% a u nepeněžitých o 30%.

Pomineme-li problematiku doručování nastíněnou výše, kdy soudní exekutor doručoval-li nezletilému prostřednictvím jeho zákonného zástupce, nejspíše i tuto výzvu nedoručí přímo nezletilému, který se tudíž ani nemusí o své možnosti náklady exekuce snížit dozvědět, vyvstane zde ještě další problém. Tím je nemajetnost většiny nezletilých plynoucí právě z nedostatku jejich věku.

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, nezletilí do dovršení patnáctého roku věku či ukončení povinné školní docházky mají jen velmi málo možností, jak si vydělat. Snadno tedy může nastat situace, kdy nezletilý i v případě, že by výzvu obdržel nemá dlužnou částku z čeho uhradit, zákonní zástupci částku také neuhradí a dítě prakticky nemá možnost si legálně na zaplacení dluhu vydělat. V této situaci těžko můžeme hovořit o možnosti na snížení nákladů exekuce dané výzvou k úhradě. Nezletilý tak vlastně místo toho, aby byl pro nedostatek věku a své vyspělosti chráněn, je naopak v nevýhodnějším postavení než jakýkoli jiný dlužník.

Pokud bychom odhlédli od možnosti dané nezletilému povinnému při exekuci výzvou dle § 46 odst. 6 e.ř., stále bychom při porovnání nákladů exekuce a nákladů soudního výkonu rozhodnutí dospěli k tomu, že druhý způsob výkonu je pro nezletilého z hlediska výše nákladů výhodnější.

¹⁴⁹Viz § 5 vyhlášky.

Je logické, že exekutor vykonává svou činnost za účelem zisku ve formě své odměny. Tato odměna však nutně navyšuje náklady na straně povinného. Zatímco však u soudního výkonu rozhodnutí je možné při stanovení výše nákladů výkonu užít moderačního práva soudu dle § 150 o.s.ř., u výkonu rozhodnutí formou exekuce tohoto ustanovení užít nelze¹⁵⁰ Neexistuje tedy prostředek, kterým by bylo možno korigovat přílišnou tvrdost zákona v případě vymáhání plnění exekutorem.

Jak bylo řečeno, při stanovení výše odměny exekutora se u peněžitých plnění vychází z celkové výše vymoženého plnění. Musíme si však uvědomit, že výše vymáhaného plnění stále narůstá o úroky z prodlení. I kdyby bylo zákonem stanoveno, že v případě nezletilých povinných bude výše úroků z prodlení pouze ve výši inflace, jak jsem navrhovala v části první této práce, stále bude výsledná částka po dobu nezletilosti (či do doby dosažení věku patnácti let) dítěte narůstat. Společně s touto částkou bude narůstat i odměna exekutora. Nezletilý se tak opět bez svého zavinění, pouze pro nedostatek věku, dostává do horšího postavení oproti jiným povinným.

Při soudním výkonu rozhodnutí se odměna soudnímu vykonavateli neplatí a náklady řízení mohou být ze strany soudu sníženy díky ustanovení § 150 o.s.ř. Pro nezletilého je tedy tento způsob výkonu rozhodnutí výhodnější.

Pokud bychom tedy měli do důsledku uplatnit principy ochrany nezletilého v právu a zohlednit jeho nejlepší zájem, domnívám se, že by bylo vhodné umožnit výkon rozhodnutí proti nezletilým povinným pouze formou soudního výkonu rozhodnutí.

7 De lege ferenda

Ve dvou částech této práce věnovaným ochraně nezletilého v řízení obecně a speciálně ve vykonávacím řízení, jsem uvedla několik návrhů změn či opatření, které by v rámci řízení o výkon rozhodnutí bylo pro ochranu nezletilého povinného vhodné zavést. Zde si pouze dovolím tyto své návrhy zrekapitulovat a shrnout. Jednalo by se o:

1. **povinné zastoupení nezletilého advokátem v řízení o výkon rozhodnutí** – advokát by nejen zajistil potřebné zastoupení nezletilého v tomto řízení, ale

¹⁵⁰ Viz komentář k § 150 o.s.ř. In. SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář. s.512 an.

byl by současně i zárukou toho, že budou dodržována všechna práva nezletilého. Mohl by například podávat návrh na uplatnění moderačního práva soudu při stanovení nákladů exekuce, v případě pochybností o vykonatelnosti titulu pro výkon rozhodnutí podat odvolání proti nařízení exekuce dle takového titulu apod. Náklady na zastoupení nezletilého advokátem by plně nesl stát.

2. **uzákonění výše úroků z prodlení u dluhů nezletilých ve výši inflace** – zavedením tohoto opatření by zamezilo znevýhodnění nezletilých povinných oproti jiným povinným, kdy nezletilý nejsou pouze z důvodu nedostatku svého věku schopni dlužnou částku splácet. Zároveň by však nedošlo ke zkrácení práva věřitele.
3. **uzákonit nemožnost vymáhání pohledávek vůči nezletilým povinným formou exekuce prováděné soudními exekutory** – věřitelům by stále zůstala možnost domáhat se splnění své pohledávky prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí a tam, kde tento druh výkonu rozhodnutí není možný, prostřednictvím daňové či správní exekuce. Uvedené opatření navrhuji z důvodu vyšších nákladů u exekuce prováděné soudními exekutory oproti zbylým druhům výkonu rozhodnutí, kdy v zájmu dítěte je jistě snížení nákladů výkonu rozhodnutí na minimum.
4. **svěřit rozhodování ve všech věcech týkajících se nezletilých pouze specializovaným soudcům** – v dnešní době jsou tyto specializovaní soudci na okresních a obvodních soudech pouze pro věci opatrovnické a péče soudu o nezletilé. V rámci tohoto návrhu bych agendu těchto soudců rozšířila i na věci majetkoprávních sporů a exekucí vedených proti nezletilým. Tito soudci mají již zkušenosti s vedením řízení, kde je účastníkem nezletilý. Vědí, jak mají k nezletilým přistupovat, spíše nežli obecní soudci, kteří se s nezletilými účastníky řízení setkávají zřídka. Opatrovniční soudci jsou také seznámeni s rodinou situací nezletilých a nemělo by tedy docházet k situacím, kdy je nezletilý umístěn v ústavní výchově, ale v řízení je zastupován svým zákonným zástupcem.

Závěr

Cílem této práce bylo poskytnout komplexní přehled o postavení nezletilého povinného v řízení o výkon rozhodnutí, identifikovat hlavní nedostatky vyskytující se na tomto poli a nabídnout jejich řešení.

V práci jsem tedy nejprve představila jednotlivé aspekty ochrany nezletilého v právu obecně a následně i v užším rámci procesního řízení. Rozebrala jsem jednotlivá specifická opatření uplatňující se v řízeních, kde je účastníkem nezletilý, a následně jsem se snažila ukázat jejich praktické dopady i na řízení vykonávací.

V rámci práce se mi podařilo identifikovat několik hlavních problémů, které se v řízeních s nezletilými vyskytují.

Jedná se zejména o časté nesprávné zastoupení nezletilého, kdy soudy většinou automaticky přistupují k zastoupení nezletilého v řízení jeho zákonnými zástupci a nezjišťují faktický stav vztahů v rodině nezletilého. Může tak docházet k situacím, kdy je nezletilý umístěn v ústavní výchově, ale v rámci majetkového sporu i následného výkonu rozhodnutí je zastoupen svými zákonnými zástupci, kteří však ve skutečnosti dítě v řízení nezastupují. Pokud je v řízení nezletilému ustanoven opatrovník, je jím často pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). V rámci řízení týkajících se péče soudu o nezletilé je toto zastoupení dostatečné, nicméně v případě majetkových sporů a řízení o výkon rozhodnutí z nich vycházejících, nemá pracovník OSPOD potřebné odborné znalosti, aby mohl nezletilého efektivně zastupovat. Ideálním zástupcem je v těchto případech advokát.

S problematikou nesprávného zastoupení nezletilého v nalézacím i vykonávacím řízení je úzce spjata i otázka doručování a následné vykonatelnosti rozhodnutí. Proto je i mnou navrhováno povinné zastoupení nezletilého při výkonu rozhodnutí advokátem.

Dalším problémem vyskytujícím se často v řízení s nezletilými, je neinformování nezletilého o stavu řízení, či o zahájení samotného řízení, a s tím související otázka zapojení nezletilého do řízení, která se jej týká. Může tak docházet k absurdním situacím, kdy nezletilý ani neví, že je proti němu nějaké řízení vedeno, či že má oprávněnému plnit. Tuto informaci se nezletilý často dozví až dovršením osmnáctého roku věku, kdy je již pozdě na jakoukoli obranu (vyjma ústavní stížnosti) a úroky z prodlení vymáhanou částku výrazně navýšily.

Jako řešení tohoto problému nabízím jednak výše uvedené povinné zastoupení nezletilého advokátem a zároveň přenesení agendy majetkových sporů a výkonu rozhodnutí nezletilých na specializované opatrovnické soudce, kteří jsou s problematikou řízení vedených s nezletilými obeznámeni lépe nežli soudci obecných soudů.

V práci jsem se také blíže zabývala problematikou nákladů vykonávacího řízení, resp. exekuce. Zde jsem dospěla k závěru, že z pohledu nejlepšího zájmu dítěte, který je nutné zohlednit ve všech řízeních týkajících se nezletilého, by bylo vhodné zakázat výkon rozhodnutí proti nezletilým povinným formou exekuce prováděné soudními exekutory. Tento druh vykonávacího řízení je z hlediska nákladů pro nezletilého vždy nejméně výhodný. Ve všech případech též zákon umožňuje oprávněnému alternativní volbu výkonu rozhodnutí, buďto formou daňové či správní exekuce nebo soudním výkonem rozhodnutí. Je zde tedy prostor pro uplatnění nejlepšího zájmu dítěte, v rámci čehož by měl být umožněn pouze ten druh výkonu rozhodnutí, který je pro nezletilého nejméně zatěžující.

Ačkoliv jsem v rámci své práce uvedla i další specifika, týkající se výkonu rozhodnutí proti nezletilým, nejvýznamnějšími dopady v tomto řízení se vyznačovali zmíněné tři hlavní okruhy, zastoupení nezletilého, jeho informování a zapojení do řízení a problematika nákladů vykonávacího řízení ve světle nejlepšího zájmu dítěte.

Na konci své práce musím konstatovat, že ačkoliv teorie v civilním procesu poskytuje nezletilému širokou ochranu, v praxi se prozatím projevují významné nedostatky v uplatňování jednotlivých práv nezletilého v řízení nejen vykonávacím, ale zejména nalézacím. Pozitivním jsou v tomto ohledu nejnovější nálezy Ústavního soudu, které tyto nedostatky reflektují, i snaha zákonodárců a státních orgánů směřující k odstranění zadluženosti nezletilých.

Seznam zkratek

o.z.	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
s.o.z.	Zákon č. 40/1964, občanský zákoník
z.ř.s.	Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních
o.s.ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OdpŠk	Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
n.ř.	Zákon České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
s.ř.	Zákon č. 500/2004 Sb., zákon správní řád
s.ř.s.	Zákon č. 150/2002 Sb., zákon soudní řád správní
d.ř.	Zákon č. 280/2009 Sb., zákon daňový řád
t.ř.	Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)
zsvm	Zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
Úmluva	Sdělení č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte
e.ř.	Zákon č. 120/2001 Sb., zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
Listina	usnesení č. 2/1993 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie

Seznam zkráceně citované literatury

Dokument EU

Dokument EU zabývající se účastí nezletilého v trestním, civilním a správním soudním řízení na území 28 členských států EU, European Commission, Directorate – General for Justice and Consumers, 2015: Children's involvement in criminal, civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member States of the EU, [online] [cit. 2016-10-14], Dostupné též z < <http://bookshop.europa.eu/en/children-s-involvement-in-criminal-civil-and-administrative-judicial-proceedings-in-the-28-member-states-of-the-eu-pbDS0415479/> >

Winterová, A., Macková, A. a kol.: Civilní právo procesní. Část druhá

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol.: Komentář

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013

Kasíková, M. a kol.: Komentář

Kasíková, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013

VLACHOVÁ, A., KOPEČKOVÁ, A.: OCHRANA PROCESNÍCH PRÁV NEZLETILÝCH

VLACHOVÁ, A., KOPEČKOVÁ, A., (2016): *Ochrana procesních práv nezletilých v řízení před soudem*. Epravo.cz [Online] Epravo.cz, a.s., 20.7.2016. [Citace: 13. 10. 2016], Dostupné na < <http://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-procesnich-prav-nezletilych-v-rizeni-pred-soudem-101418.html> >

Použité zdroje

LITERATURA

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013

PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář.* 2. dopl. a podst. rozš. vyd., aktualiz. dotisk podle stavu k 1.1.2003. Praha: Linde, 2002. *Zákony - komentáře* (Linde)

KORNEL, Martin. PRINCIP NEJLEPŠÍCH ZÁJMŮ DÍTĚTE. In: *Dny práva 2011-Days of Law: sekce Deklarace, Charty, Listiny a Lidskoprávní úmluvy a jejich význam pro proměny rodinného práva.* Brno: Masarykova Univerzita, 2012.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací.* Praha: Linde, 2014

SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍNOVÁ, R. a kol. *Občanský soudní řád: komentář.* 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013

HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ, WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). komentář.* 1. vydání. V Praze: C.H.Beck, 2014: *Velké komentáře.*

LAVICKÝ a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). komentář.* 1. vydání. V Praze: C.H.Beck 2014: *Velké komentáře.*

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část druhá: Řízení vykonávací, řízení insolvenční.* 1. vydání. Praha: Leges, 2015

KASÍKOVÁ, M. a kol. *Exekuční řád. Komentář.* 3. vydání. Praha: C.H.Beck, 2013

JUDIKATURA

rozsudek ESLP ze dne 22. 4. 1997, X, Y and Z v. Spojené Království (stížnost č. 21830/93)

rozsudek ESLP ze dne 6. 7. 2010, Neulinger and Shuruk v. Švýcarsko (stížnost č. 41615/07)

nález IV. senátu Ústavního soudu ze dne 14.8.2007, sp.zn. IV. ÚS 687/06

nález pléna Ústavního soudu ze dne 22.1.2008, sp.zn. Pl.ÚS 54/05 #1

nález Ústavního soudu ze dne 21.4..2016, sp.zn. I ÚS 3598/14

rozsudek Nejvyššího správního soudu sp.zn. 1 As 116/2014-29 ze dne 12.11.2014

nález Ústavního soudu ze dne 16.12.2010, sp.zn.: I. ÚS 1769/10

nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 3304/13 ze dne 19.2.2014

usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 20 Cdo 5248/2009 ze dne 5.4.2011

nález Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 1041/14 ze dne 4.12.2014

rozsudek Krajského soudu v Brně sp.zn. 62 Af 52/2013 – 66 ze dne 1.8.2014

usnesení Nejvyššího správního soudu sp. zn. 9 As 211/2014-97 ze dne 8.4.2015

usnesení Nejvyššího soudu sp.zn. 21 Cdo 2020/98 ze dne 14.4.1999

Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky sp.zn. Cpj 40/83 ze dne 30.12.1983, publikované ve sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, R 27/1984 civ., číslo sešitu 6/1984

ODBORNÉ ČLÁNKY

VLACHOVÁ, A., KOPEČKOVÁ, A., (2016): *Ochrana procesních práv nezletilých v řízení před soudem*. Epravo.cz [Online] Epravo.cz, a.s., 20.7.2016. [Citace: 13. 10. 2016], Dostupné na < <http://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-procesnich-prav-nezletilych-v-rizeni-pred-soudem-101418.html> >

KANTŮRKOVÁ, L.,(2015): *Postavení rodinněprávních a opatrovnických soudců v české justici*. Epravo.cz [Online] [Citace: 3.11.2016], Dostupné na < http://tablet.epravo.cz/8-2015/30_tema-vydani-postaveni-rodinnepravnych-a-opatrovnickych-soudcu-v-ceske-justici >

HOFMANOVÁ, H.,: *Postavení orgánu sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovníka ohroženého dítěte a jeho role v řízení ve věcech péče o děti. Úloha soudů a orgánů veřejné moci v těchto řízeních (judikatura Ústavního soudu)*. [online], [Citace: 2016-15-10] dostupné též na < http://www.pravonadetstvi.cz/vyhledavani/?f_Act=Hledat&f_hledane=postaven%C3%AD+org%C3%A1nu+ospod&f_ActSubmit.x=14&f_ActSubmit.y=13 >

KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV (leden 2014). *Poznátky veřejného ochránce práv k výkonu kolizního opatrovnictví. Možnosti právní konzultace, zkušenosti úřadů*. [online], [Citace: 2016-16-10]. Dostupné též na <http://spolecne.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/projekt_ESF/Kolizni_opatrovnictvi/POZNATKY_VEREJNEHO_OCHRANCE_PRAV_K.pdf >

MELICHAROVÁ, D., Specifika výsledku nezletilého v civilním řízení, Soudce 7-8/2008, str.62 an. [online], [Citace: 2016- 25-10]. Dostupné též na < <http://www.sucr.cz/soudce-a-spolecnost/casopis-soudce.html?Stranka=2> >

KOLÁŘOVÁ, Z., (2016): *Dětský ombudsman? Kvůli rozvodům i exekucím*. Deník.cz, 7.6.2016, [Online], [Citace: 4.11.2016]. Dostupné též na < http://www.denik.cz/z_domova/detsky-ombudsman-kvuli-rozvodumi-exekucim-20160607.html >

ŽIDEK, D., (2015): *Dítě jako poplatník poplatku za komunální odpad – aktuální vývoj*. Právní prostor. 24.08.2015. [Online], Dostupné na < <http://www.pravniprostor.cz/clanky/spravni-pravo/dite-jako-poplatnik-poplatku-za-komunalni-odpad-aktualni-vyvoj> >

INTERNETOVÉ ZDROJE

Vláda České republiky, Zprávy: plnění mezinárodních úmluv, Úmluva o právech dítěte, [online] [cit. 2016-10-10], dostupné též z < <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/> >

DOHNALOVÁ, Radka. *Dětská práva ve světle mezinárodněprávních závazků ČR* [online]. 2012 [cit. 2016-10-25]. Dostupné z: < <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/11244> >. Vedoucí práce Stanislava Hýbnerová.

Komentář výboru OSN pro práva dítěte, Committee on the Rights of the Children. General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art.3, para.1), [online] [cit.2016-10-10] dostupný též z <http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11 >

Dokument EU zabývající se účastí nezletilého v trestním, civilním a správním soudním řízení na území 28 členských států EU, European Commission, Directorate – General for Justice and Consumers, 2015: Children’s involvement in criminal, civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member States of the EU, [online] [cit. 2016-10-14], Dostupné též z < <http://bookshop.europa.eu/en/children-s-involvement-in->

[criminal-civil-and-administrative-judicial-proceedings-in-the-28-member-states-of-the-eu-pbDS0415479/](#) >

Tisková zpráva Ústavního soudu k nálezu ze dne 21.4.2016, sp.zn. I ÚS 3598/14, [online] [cit. 2016-10-14], dostupná též na < <http://www.usoud.cz/aktualne/pokud-zakonny-zastupce-nehaji-efektivne-zajmy-nezletileho-ucastnika-rizeni-mel-by-so/> >

Souhrnná zpráva o činnosti Veřejného ochránce práv za rok 2008. Dostupné z < http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/zpravy_pro_poslaneckou_snemovnu/Souhrnna_zprava_VOP_2008.pdf >

Tisková zpráva veřejného ochránce práv z 11.10.2016 dostupná též na < <http://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2016/rodice-nesmi-zadluzovat-sve-deti/> >

Na práva dětí by mohl v budoucnu dohlížet dětský ombudsman. ParlamentníListy.cz, 10.6.2016. [online], [citováno dne 4.11.2016]. Dostupné na < <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Na-prava-deti-by-mohl-v-budoucnu-dohlizet-detsky-ombudsman-439851> >

Resumé

Práce se věnuje problematice postavení nezletilého povinného ve vykonávacím řízení, resp. exekuci.

Cílem této práce je, jednak poskytnutí uceleného přehledu problematiky s ohledem na aktuální témata, která v souvislosti s dětskou zadlužeností řeší odborná veřejnost, a dále též následná identifikace hlavních nedostatků vyskytujících se při výkonu rozhodnutí vedeném proti nezletilému povinnému s nabídkou jejich řešení.

Práce je rozdělena do dvou částí. V části první je nejprve definován pojem nezletilého, kterým je pro účely této práce osoba, která nedovršila osmnáctého roku věku a zároveň ji nebyla přiznána plná svéprávnost. Následující kapitoly části první se věnují nejprve ochraně nezletilého v právu obecně, kdy jsou představeny principy nejlepšího zájmu dítěte a práva dítěte na respektování jeho názoru. Dále je rozebrána procesní ochrana nezletilého a zejména její specifika projevující se v jednotlivých procesních opatřeních, která se uplatní ve všech řízeních jejichž účastníkem je nezletilý, vykonávací řízení nevyjímaje. V rámci těchto opatření je kladen hlavní důraz na správné zastoupení nezletilého a jeho informování o řízeních, která se ho týkají.

V části druhé je nejprve popsáno řízení vykonávací a následně jsou představeny jeho dílčí aspekty, jako jsou zásady, tituly a způsoby výkonu rozhodnutí či exekuce, při kterých se projevuje zvláštní ochrana nezletilého v případě, že je v tomto řízení povinným. Hlavní důraz je v této části kladen zejména na oblast nákladů řízení o výkon rozhodnutí, resp. exekuci, ve které se projevují největší specifika, pokud je povinným osoba nezletilá. V závěru této části je kapitola obsahující návrhy de lege ferenda, které by mohli vyřešit nedostatky vyskytující se v praxi v rámci výkonu rozhodnutí vedenému proti nezletilému povinnému.

Abstract

This Master's thesis describes the position of a minor debtor in enforcement proceedings.

The aim of this thesis is to, first, provide with a complex summary of the issue, concerning primarily topical questions which are discussed by experts in connection with childrens' indebtedness, and second, to further identify the key drawbacks regarding the enforcement proceedings against minor debtors, with an offer for a solution.

The thesis is subdivided into two parts. In the first part, there is the notion of a minor defined – for the purposes of this text, a minor is a person who is younger than eighteen years old and, concurrently, who was not emancipated by a court. The following chapters describe the protection of a minor in the legal system in general, where there are principles of best interest of a child and the right of a child to be respected in their opinion described. Further, the procedural protection of a minor is discussed, concerning primarily the procedural specifics of trials where a minor is a party to the case, including enforcement proceedings. Proper representation of a minor and provision of information to minors is emphasized within the chapter.

At the very beginning of the second part, enforcement proceedings is described, and then the particulars of this proceedings are introduced – such as principles, legal titles, and ways of enforcement (by judicial officers and private enforcement agents) where extraordinary protection of a minor is expressed. Within this part, special attention is paid to the costs of proceedings to enforce judgment – we can best see the specifics of enforcement proceedings where the debtor is a minor in this question. At the end of this part, there is a chapter that proposes changes *de lege ferenda* which could deal with the practical shortcomings in enforcement proceedings where the debtor is a minor.

Klíčová slova/Key words

nezletilý, vykonávací řízení, ochrana nezletilého v civilním procesu

minor, execution proceedings, protection of minor in civil proceedings

Anglický název práce

A minor as debtor in proceedings to enforce judgment (by judicial officers or private enforcement agents)